

คู่มืออาสาสมัคร โครงการพัฒนาครอบครัว

ลงมือพัฒนา

เพื่อลูกหลานเติบโตใหญ่อย่างมีคุณภาพ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

● กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย

● สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล

พระราชดำรัส

พระราชทานในโอกาสปีเด็กสากล
วันจันทร์ ที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๒

ในโอกาสงานปีเด็กสากล องค์การทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติขอให้ข้าพเจ้ากล่าว
ปรารภสั้น ๆ แก่ท่านทั้งหลาย.

คงจะไม่เป็นการผิดอย่างใดที่ข้าพเจ้าจะพูดว่าเด็กเป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจาก
ผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการธำรงรักษาความผาสุกสงบของประชากรในโลก. ดังนั้นเด็ก
ทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถ
สร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงใน
คุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อยสุจริต และมีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุในผล.

หน้าที่นี้เป็นของทุกคน ที่จะต้องร่วมมือกันกระทำโดยพร้อมเพรียงสม่ำเสมอ คือ ผู้ที่เกิดก่อน
ผ่านชีวิตมาก่อน จะต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดี
และประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวงให้ ด้วยความเมตตาเอ็นดู และด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้เขาทราบ
ให้เขาเข้าใจ และสำคัญที่สุด ให้เขารู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้องจนเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญ
และความเสื่อม.

โดยนัยนี้ บิดามารดาจึงต้องสอนบุตรธิดา พี่จึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคน
รุ่นเล็ก และเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จึงต้องสอนคนรุ่นหลังต่อ ๆ ไปไม่ให้ขาดสาย. ความรู้ ความดี
ความเจริญงอกงามทั้งมวล จึงจะแผ่ไพศาลไปได้ไม่มีประมาณ เป็นพื้นฐานของความวัฒนาผาสุก
อันยั่งยืนในโลกสืบไป.

คู่มืออาสาสมัคร

โครงการพัฒนาครอบครัว

เพื่อลูกหลานเติบโตใหญ่อย่างมีคุณภาพ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

จัดทำโดย

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ร่วมกับ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

มหาวิทยาลัยมหิดล

คู่มืออาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

ISBN 974-7853-05-1

บรรณาธิการ

แพทย์หญิงนิตยา คชภักดี

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาววิศนี ศีลตระกูล

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

นายสมชาย อนันตศิริรัตน์

กรมการพัฒนาชุมชน

นางสมหมาย อ่อนละมุล

กรมการพัฒนาชุมชน

คณะทำงานจัดทำต้นฉบับ จาก 14 หน่วยงาน

1. แพทย์หญิงนิตยา คชภักดี
2. ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
3. นายสมบัติ นันทวิจิตร
4. นางสาวผ่องพรรณ เอกอาวุธ
5. นางสาวพัฒนพร สิทธิยานุช
6. นางจรรยา เรืองมัลย์
7. นางวิไลวรรณ ตรีศรีชะชะมา
8. นายประยูร อองกุลนะ
9. นางสาววิศนี ศีลตระกูล
10. นายนิมุ มะกาเจ
11. นางชุลีพร ผาตินินนาท
12. นางสิริพร ถาวโรฤทธิ
13. นางบังอร เหลืองนิมิตรมาศ
14. นางศิริลักษณ์ สืบวงศ์แพทย์
15. นางวันดี เอ็มโอช
16. นางสาวพรพิมล จันทนะโสตร์
17. นางสาวสุวรรณา ชีวพฤษ์
18. ดร.นัยพินิจ คชภักดี
19. นายอภิวัฒน์ สำรวญหันธ์
20. นายสฤษฎ์ อ่อนศรีทอง
21. นายสมชาย อนันตศิริรัตน์
22. นางขนิษฐา กมลวัฒน์
23. นางสมหมาย อ่อนละมุล
24. ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) สนับสนุนการจัดทำต้นฉบับ

จัดทำโดย กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

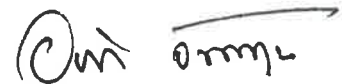
พิมพ์ครั้งที่ 2 สิงหาคม 2539 จำนวน 15,000 เล่ม

คำนำ

คู่มืออาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวเล่มนี้ จัดทำขึ้นเป็นแนวทางให้อาสาสมัครได้นำไปใช้เพื่อการพัฒนาเด็ก 0-18 ปี ในหมู่บ้าน เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีสมวัยและเจริญเติบโต เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

โครงการพัฒนาครอบครัวเริ่มดำเนินการทั่วประเทศ ในปีงบประมาณ 2539 โดยมีมติของคณะรัฐมนตรี เรื่อง "แผนปฏิบัติการพัฒนาการศึกษา อบรมเลี้ยงดูเด็ก และเด็กวัยรุ่น" เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2537 ซึ่งมีหน่วยงานต่างๆ ร่วมดำเนินการ คือ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมอนามัย กรมการศึกษา นอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ องค์การเอกชน ได้แก่ องค์การช่วยเหลือเด็กสากลสหรัฐอเมริกา (Save the Children Federation/U.S.A) องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และมูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ.ในประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล สนับสนุนด้านวิชาการ

ขอขอบคุณองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่ได้ให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จนเอกสารเสร็จเรียบร้อย

(นายอภัย จันทนจุลกะ)

อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

กรกฎาคม 2539

สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

นับว่าเป็นโอกาสดีของเด็กและครอบครัวไทยทั่วประเทศ ที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2537 อนุมัติโครงการพัฒนาครอบครัว ซึ่งเป็นการขยายผลของโครงการพัฒนาเด็กโดยครอบครัวไปทั่วประเทศ โดยมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหลักในการประสานงานกับอีก 17 หน่วยงานรวมทั้งมหาวิทยาลัยมหิดล นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้มหาวิทยาลัยมหิดลจัดตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางทางวิชาการเพื่อให้มีการพัฒนาเด็กและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม อีกด้วย

ในโอกาสที่กรมการพัฒนาชุมชนร่วมกับสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดลจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ วางแผน ดำเนินการและติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาครอบครัว ซึ่งได้มีการจัดทำต้นฉบับหนังสือ 2 เล่ม คือ แนวทางดำเนินการโครงการพัฒนาครอบครัว และคู่มืออาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ในการขยายผลโครงการพัฒนาครอบครัว และเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ และอาสาสมัครในหมู่บ้าน เป็นการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาเด็กและครอบครัว ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คณะทำงานจัดทำต้นฉบับ คณะบรรณาธิการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติ และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ซึ่งมาจากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์ ทุ่มเทเวลา และมีความมานะพยายาม ทำให้หนังสือนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ที่สนับสนุนการจัดประชุมและการจัดทำต้นฉบับและขอขอบคุณกรมการพัฒนาชุมชนที่ให้เกียรติกับมหาวิทยาลัยมหิดลมา ณ โอกาสนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือคู่มืออาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวเล่มนี้ จะเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้อาสาสมัครสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ทำให้ครอบครัวในชุมชนของคุณเล็งดูลูกหลานให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ผนึกกำลังกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม ขยายผลโครงการพัฒนาครอบครัวออกไปทุกเขตทุกจังหวัด เพื่อสร้างเสริมศักยภาพของเด็กให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ช่วยกันดูแลป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ทำให้ครอบครัวอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็ง เป็นผลให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

สารบัญ

❖ ครอบครัวที่ฉันช่วยดูแล	1
❖ สภาพปัจจุบัน ปัญหาของครอบครัวและผลกระทบ	2
❖ ครอบครัวกับการพัฒนาเด็ก	4
❖ โครงการพัฒนาครอบครัว	6
❖ อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว	8
❖ แนวทางการปฏิบัติของอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว	11
ตัวอย่าง แนวทางการปฏิบัติ	13
แผนการทำงาน	14
แบบบันทึกกิจกรรมกลุ่ม	17
กิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ	18
แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน	20
❖ สิ่งที่อาสาสมัครควรรู้	21
-การพัฒนาเด็กและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม	21
-การรู้จักเด็กแต่ละวัย	22
-ความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพด.)	23
-ภาวะแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อเด็ก	24
-อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	28
-การแนะนำครอบครัวที่มีเด็กแต่ละวัย	29
-การพัฒนาครอบครัวอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน	34
-ครอบครัวสุขสันต์ทุกชีวิตมีคุณภาพ	35
(แนวทางการใช้หนังสือครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน	
-เครื่องชี้วัดด้านเด็ก	37
-เครื่องชี้วัดด้านครอบครัว	38
-กลยุทธ์การเพิ่มกำลังให้ครอบครัว	40
-ตัวอย่างการแก้ปัญหาที่อาจพบในพื้นที่	41
-ข้อมูลการให้บริการของหน่วยงานต่างๆ	42
❖ รายงานคณะที่ปรึกษา คณะทำงานและผู้มีส่วนร่วมจัดทำ	45

ครอบครัวที่ฉันช่วยดูแล

อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว ชื่อ.....
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ครอบครัวที่ 1 บ้านเลขที่.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
ชื่อเด็ก 1. ....
2. ....
3. ....

ครอบครัวที่ 2 บ้านเลขที่.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
ชื่อเด็ก 1. ....
2. ....
3. ....

ครอบครัวที่ 3 บ้านเลขที่.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
ชื่อเด็ก 1. ....
2. ....
3. ....

ครอบครัวที่ 4 บ้านเลขที่.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
ชื่อเด็ก 1. ....
2. ....
3. ....

ครอบครัวที่ 5 บ้านเลขที่.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
ชื่อเด็ก 1. ....
2. ....
3. ....

สภาพปัจจุบัน ปัญหาของครอบครัวและผลกระทบ

ครอบครัว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย และสมาชิกอื่น ๆ ที่พึ่งพิงกัน ทั้งด้านความเป็นอยู่ จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ทุกคนย่อมอยากเห็นครอบครัวของตนมีความสุขความเจริญ โดยสมาชิกในครอบครัว มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีอาชีพที่สุจริต มั่นคง มีรายได้พอเพียงที่จะซื้อหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของเพื่อนบ้านและอยู่ในชุมชนที่สงบสุข

แต่.....สภาพความเป็นจริงก็คือ หลายครอบครัวไม่เป็นตามที่มุ่งหวังได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาพความผันผวนแปรเปลี่ยนทางสังคม หรือแข่งขันแก่งแย่งทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งยังมีสิ่งของและสื่อล่อใจมาก ทำให้เกิดความต้องการทางด้านวัตถุและสิ่งบันเทิงใจที่ไม่สิ้นสุด แรงงานในชนบทซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือลูกหลานที่เป็นเยาวชน ต่างพากันอพยพเข้าเมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ เพื่อหางานทำ หรือไปเสี่ยงโชคต่างถิ่น ปลอ่ยให้เด็กเล็กและคนชราอยู่กันตามลำพัง ดูแลกันเองตามมีตามเกิด อยู่ในสภาพที่รอกอย ท่วมกลางความแร้นแค้น ขัดสนในชนบท

นอกจากนี้ คนในครอบครัวจำนวนมากยังมีความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อในเรื่องการดำเนินชีวิต หรือการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดผลกระทบทั้งกับครอบครัวและชุมชน

ผลกระทบที่เกิดกับครอบครัว ได้แก่ เด็กเล็กได้รับการเลี้ยงดูไม่ถูกต้องทำให้ขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของร่างกายจนร่างกายแคระแกร็นหรือเติบโตไม่สมวัย ไม่ได้รับการเอาใจใส่อบรมสั่งสอนขาดโอกาสเรียนรู้ทำให้สติปัญญาไม่เฉลียวฉลาด มีพฤติกรรมเลียนแบบสื่อที่ก้าวร้าว กระตุ้นทางเพศและการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เยาวชนอาจมีปัญหาทางการปรับตัว เช่น ดิตยาเสพติด เล่นการพนัน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร มีปัญหาในเรื่องการศึกษาหาความรู้ การใช้เวลาว่าง หรือการประกอบอาชีพหารายได้ เป็นต้น

ผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ต่าบล หมู่บ้าน ขาดแคลนคนที่แข็งแรงมีคุณภาพ และท้องถิ่นไม่ได้รับการส่งเสริม พัฒนาเท่าที่ควร ทำให้สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมไม่เอื้ออำนวยต่อชีวิตความเป็นอยู่ คนในชุมชนส่วนใหญ่ต่างตกอยู่ในสภาพลำบากไม่ได้ช่วยกันดูแลพัฒนาลูกหลานเท่าที่ควร ทำให้คนรุ่นต่อไปยังคงอยู่ในสภาพที่เลวร้ายยิ่งกว่าเดิม ซึ่งเห็นได้จากปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อหลายพื้นที่ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากและสังคม ประเทศชาติโดยรวม

ปัญหาเด็ก : พรอหวัดไข้ของสังคม

- อัตราการตายของเด็กไทยที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ยังสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน

- เด็กและเยาวชนตายด้วยอุบัติเหตุ มีแนวโน้มสูงขึ้น

- เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเป็นโรคเอดส์เพิ่มขึ้น

- เด็กและเยาวชนในเขตเมืองเจ็บป่วยและตายด้วยโรคจากพิษสารเคมีเครื่องจักรมลภาวะเป็นพิษ ฯลฯ มากขึ้น

- เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งป่วยเป็นโรคจิต และภาวะแปรปรวนทางจิตใจซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

- เด็กจำนวนไม่น้อย ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ และเด็กส่วนใหญ่ที่จบภาคบังคับ ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา

- เด็กและเยาวชนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถให้เหมาะสม

- เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งอยู่ในภาวะขาดลำบาก และขาดการช่วยเหลือจากสังคมอย่างเหมาะสม

- เด็กถูกละเมิดสิทธิ เด็กถูกทารุณ เด็กถูกข่มขืน แรงงานเด็ก โสเภณีเด็ก

- เด็กถูกลดปล่อยละเลยถูกทอดทิ้งกำพร้า เร่ร่อนเด็กชนกลุ่มน้อยเด็กในชุมชนแออัด

- เด็กพิการ

- เด็กประพฤติดินไม่สมควร ติดสารระเหย มั่วสุมในสถานเริงรมย์ ฯลฯ

สรุปและประมวลจาก สภาพปัญหาเด็กและเยาวชน ในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนฯ 7

ครอบครัวกับการพัฒนาเด็ก

เด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงครอบครัวหลายด้าน พ่อแม่และคนในครอบครัวทุกคน คือ ผู้โอบอุ้ม ปรคับประคอง และวางแนวทางชีวิตแก่เด็ก เป็นสิ่งแวดล้อมตัวเด็ก ให้การเลี้ยงดูและเป็นที่พักพิงทั้ง ทางด้านความเป็นอยู่ จิตใจ และสังคม ครอบครัวเป็นแหล่งสำคัญที่สุดที่เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว รู้จัก รักและ สร้างความผูกพันกับพ่อแม่และญาติ

ดังนั้น การพัฒนาเด็กให้ได้ผลดีและต่อเนื่องจึงต้องพัฒนาครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะหญิงมีครรภ์ แม่บ้าน พ่อบ้าน และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ มีความเป็นอยู่ ที่ถูกสุขลักษณะ มีการศึกษา และการประกอบอาชีพสุจริต เลี้ยงตัวได้ คนในครอบครัวสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ร่วมทุกข์ร่วมสุข มีความเอื้ออาทร พ่อแม่ญาติพี่น้องช่วยกัน จัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก ด้วยความรัก ความเข้าใจและความผูกพันต่อกันร่วมกันทำหน้าที่เลี้ยงดูและพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสมครบทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และด้านคุณธรรม

พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัว คือ ผู้กำหนดวิถีชีวิตเด็ก และเยาวชนอย่างแท้จริง นับตั้งแต่ ทารกเริ่มถือกำเนิดในครรภ์ การดูแลตนเองของแม่อย่างถูกต้อง รวมทั้งการเอาใจใส่ของผู้เป็นพ่อ ทำให้สุขภาพกาย และใจของแม่ อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ พร้อมจะให้กำเนิดทารกที่สมบูรณ์

เมื่อเด็กเกิดและเติบโตขึ้นมา วิธีการและการเลี้ยงดูของพ่อแม่ผู้ปกครอง ภาวะแวดล้อมในบ้าน สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและชุมชน จะเป็นพื้นฐานให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพทำให้เป็นคน ที่มีสุขภาพกาย-ใจ สมบูรณ์ มีสติปัญญาความสามารถและคุณธรรม หากครอบครัวไม่พร้อมไม่ต้องการเด็ก ชุมชนไม่ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ เด็กก็จะตกอยู่ในสภาพยากลำบากและด้อยโอกาสที่จะพัฒนาไปจนเต็มตาม ศักยภาพ ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแห่งแรกที่ให้ชีวิตแก่เด็ก เลี้ยงดูให้เติบโต ช่วยให้เรียนรู้ ปลูกฝัง สิ่งดีงามและถูกต้อง

การพัฒนาครอบครัวเป็นการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง

การที่ครอบครัวจะสามารถเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กในความรับผิดชอบได้เหมาะสมและมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับชุมชนและสภาพแวดล้อม เช่น มีญาติ มิตร คนร่วมชุมชนที่ปรารถนาดีให้คำแนะนำและช่วยเหลือยามต้องการ ส่วนเด็กนักเรียน เยาวชน และสมาชิกอื่นๆ มีส่วนร่วมช่วยกันดูแลและพัฒนาตนเองไปด้วย สำหรับโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียนและการเรียนรู้จากสื่อตามอัธยาศัย สามารถเตรียมพ่อแม่ให้เข้าใจและพร้อมสำหรับการเป็นพ่อแม่ที่ดี ผู้นำทางศาสนาที่แนะนำให้คำปรึกษา การให้บริการสุขภาพที่เข้าถึงได้สะดวก การจัดองค์กรในชุมชน การรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และสวัสดิการสังคมที่พึงได้รับ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากพิษภัยทั้งด้านกายภาพ เช่น ตะกั่ว และสารพิษอื่น และด้านจิตใจ เช่น สื่อที่แสดงความก้าวร้าว หรือกระตุ้นทางเพศ จึงกล่าวได้ว่า สำหรับเด็กแต่ละคนที่จะมีชีวิตรอดเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ พัฒนาได้ตามศักยภาพ ได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย และมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาตนเองและส่วนรวมครบถ้วนตามปฏิญญาเพื่อเด็กนั้น ครอบครัวเป็นจุดสำคัญที่สุด แต่ชุมชนและสังคมส่วนรวมจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล เพิ่มพลังให้แก่ครอบครัวเพื่อทำให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“

พ่อแม่สามารถเสริมสร้างรากฐานชีวิต
เพื่อลูกรักจักเติบโตใหญ่อย่างมีคุณภาพ
ครอบครัวอบอุ่นช่วยเกื้อหนุนพัฒนาการ
ชุมชนร่วมประสานสร้างอนาคตให้สดใส

”

โครงการพัฒนาครอบครัว

โครงการพัฒนาครอบครัว เป็นโครงการที่ฝึกกำลังของคนในชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่ระดับชาติถึงหมู่บ้าน โดยตั้งเป้าหมายร่วมกันและทำงานประสานกัน มี **จุดมุ่งหมายให้ครอบครัวสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 0-18 ปี ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล**

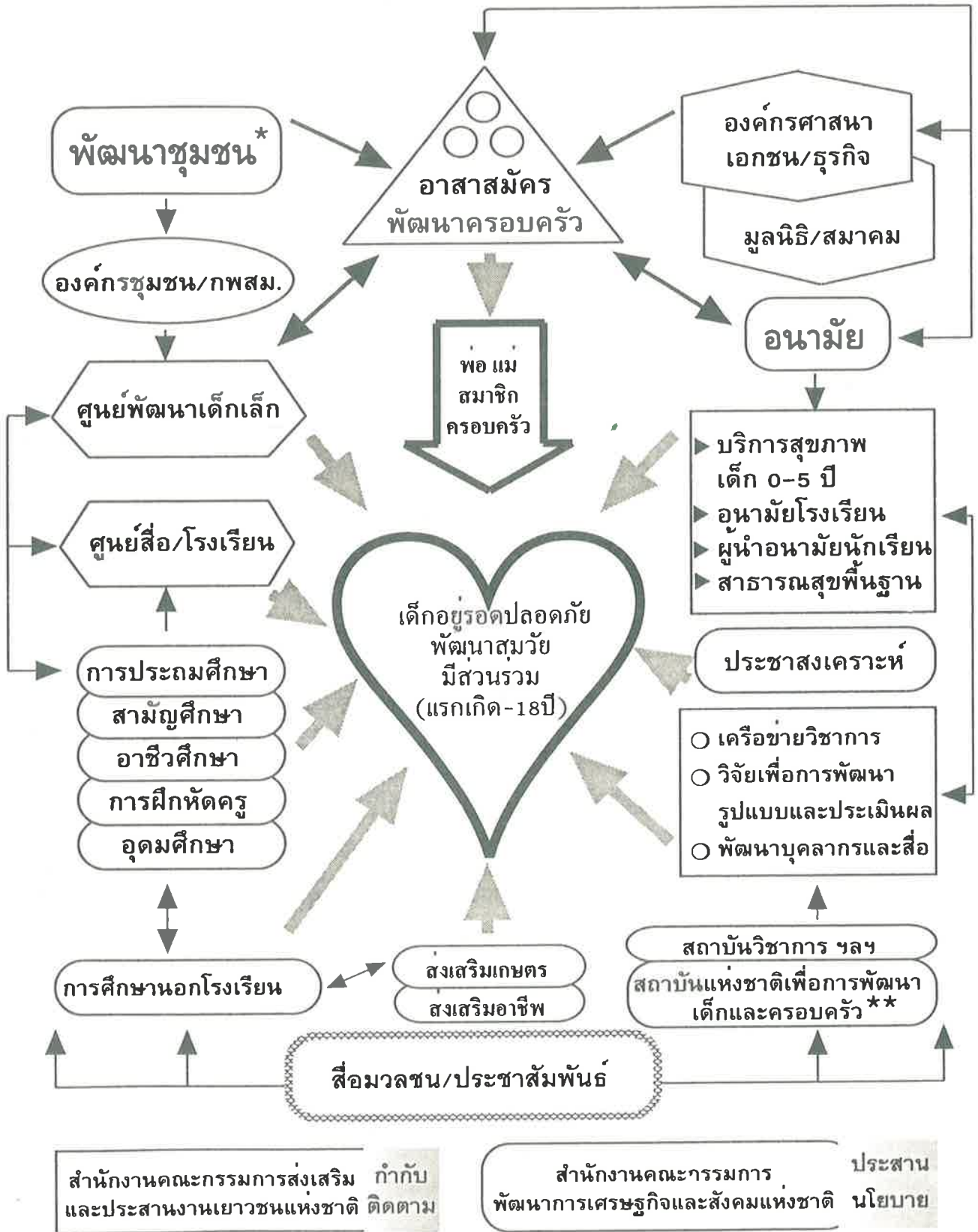
การพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม

หมายถึง

- ร่างกาย : เติบโตสมวัย แข็งแรง
- สติปัญญา : เฉลียวฉลาด เรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้
- อารมณ์ : ร่าเริง แจ่มใส หนักแน่น แสดงออกอย่างถูกกาลเทศะ
- สังคม : ช่วยตัวเองได้ ดำรงอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์
- จิตวิญญาณ: รู้คุณค่าของชีวิต ใฝ่ดี มีคุณธรรม รักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัวนี้มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยประสานงาน กรมอนามัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมประชาสงเคราะห์ กรมการส่งเสริมการเกษตร และภาคเอกชนที่สนับสนุนการพัฒนาเด็ก เช่น องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี ซี เอฟ องค์การพัฒนาชนบทเซฟ เดอะ ซิลเดรน เป็นต้น โดยมีสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยประสานงานทางวิชาการ และสถาบันการศึกษาอื่นให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ จึงนับว่าเป็นการร่วมกันทำงานอย่างเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับชาติ ส่วนกลางจนถึงพื้นที่หมู่บ้านโดยมีการฝึกกำลังกันของทุกฝ่ายกับองค์กรในชุมชน ได้แก่ สภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการหมู่บ้าน โดยเฉพาะฝ่ายกิจการสตรี ตลอดจนกลุ่มอาชีพ ผู้นำทางศาสนา ครูและเยาวชน เพิ่มกำลังให้คนในหมู่บ้านมีส่วนช่วยกันดูแลซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัวในชุมชนให้มีสภาพที่ดีขึ้น

โดยสรุปโครงการพัฒนาครอบครัว คือ การช่วยให้เด็กตั้งแต่ถือกำเนิดจนถึงอายุ 18 ปี ได้มีโอกาสเติบโตและพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม คุณธรรม และจิตวิญญาณ โดยสนับสนุนให้อาสาสมัครช่วยเสริมกำลังให้สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้องค์กรชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำงานประสานสอดคล้องกัน จัดกิจกรรมพัฒนาการเด็กในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ดังนั้น บุคคลสำคัญในโครงการนี้ก็คืออาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

ภาพรวมโครงการพัฒนาครอบครัว

* ประสานงาน
**ประสานวิชาการ

ที่มา : พญ.นิศยา คชภักดีและคณะ

อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว คือคนในหมู่บ้านที่มีจิตใจดี เสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยพัฒนาเด็กและครอบครัว ทำให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านทำให้เด็กและครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง จากสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ให้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน คปต. และเจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุน

ผู้ที่เป็อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวควรเป็นใคร

อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว เป็นคนในหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ทีคณะกรรมการหมู่บ้านคัดเลือก อาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ที่ชุมชนยอมรับ
2. มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง
3. สามารถอ่านออกเขียนได้
4. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
5. มีศรัทธาในการอาสาสมัครทำงานและพร้อมที่จะช่วยเหลือพัฒนาเด็กและครอบครัว

ต้องทำอะไรบ้าง เมื่อเป็นอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

1. **พัฒนาตนเอง** เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครที่ดี
  - เพิ่มพูนประสบการณ์และเรียนรู้งานพัฒนาเด็กและครอบครัวจากการเข้ารับการอบรม ลงมือทำปรึกษาหารือกับผู้รู้และเรียนรู้จากสื่อต่างๆ โดยมีกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุน
  - เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครอบครัวและบุคคลอื่นในการดูแลลูกหลานและดำเนินชีวิตครอบครัว
2. **ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัว**
  - เอาใจใส่ ติดตาม ให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ครอบครัวที่ตนรับมอบหมายประมาณ 5 ครอบครัว เช่น ไปพบปะเยี่ยมเยียน แนะนำเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การรับบริการสุขภาพ การศึกษา โดยติดตามผลการทำงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
  - ร่วมกับครอบครัวและสมาชิกในชุมชนจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็ก เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้พัฒนาลูกหลาน และพิจารณาป้องกันแก้ไขปัญหของตนเอง เช่น
    - ช่วยทำอาหารเสริม ทำของเล่น
    - จัดกลุ่มสนใจหาความรู้เพิ่มจากผู้รู้
    - จัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่น ได้ฟังนิทานจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ฯลฯ
    - จัดให้เด็กได้เรียนรู้จากสื่อและมีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ช่วยสังเกตความเป็นไปของเด็กและครอบครัว ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา

- เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขและความเป็นไปของเด็กและครอบครัวในหมู่บ้าน
- เมื่อพบสิ่งผิดสังเกตหรือมีภาวะเสี่ยงที่อาจทำให้เด็กตกอยู่ในอันตราย ถูกเอาเปรียบหรือถูกละเมิดสิทธิ ให้ปรึกษากรรมการหมู่บ้าน เพื่อป้องกันและแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์
- ชักชวนเพื่อนบ้านให้ช่วยกันดูแลเด็กในชุมชน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

4. สนับสนุนโครงการพัฒนาครอบครัว

- ร่วมประชุมกับอาสาสมัคร กรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น วางแผนการจัดกิจกรรม วิธีแนะนำครอบครัวที่ตนช่วยดูแล
- เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัว
- เป็นผู้ประสานงานช่วยเหลือ ทำกิจกรรม และส่งต่อข่าวสาร ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในหมู่บ้าน

ประโยชน์ของการเป็นอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

▶ ประโยชน์ต่อตนเอง

- เป็นที่ยอมรับ ยกย่องของคนในชุมชน เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของคนที่ทำงานเพื่อส่วนรวม
- มีความรู้ความสามารถนำไปพัฒนาตนเองและครอบครัวของตนได้
- ผลงานสามารถนับเป็นหน่วยการเรียนของการศึกษานอกโรงเรียนได้

▶ ประโยชน์ต่อชุมชน

- ครอบครัวสามารถอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ
- สมาชิกของชุมชนช่วยกันดูแลเด็ก และครอบครัวภายในชุมชนของตน
- ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ร่วมกันพิจารณาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้ชุมชนมีสันติสุขและมีความเจริญก้าวหน้า ทำให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนอื่น

▶ ประโยชน์ต่อประเทศชาติ

- ช่วยสร้างคนในประเทศชาติให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก
- พัฒนาศักยภาพของคนให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน
- ช่วยให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ป้องกันปัญหาสังคมและสุขภาพจิต
- ช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคงถาวร และเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าทันโลกอย่างมีศักดิ์ศรี

คุณอยากให้ลูกหลานโตขึ้นเป็นอย่างไร

แข็งแรง

หรือ

เจ็บป่วย พิการ ตาย

ร่าเริง แจ่มใส
จิตใจมั่นคง

หรือ

ซึมเซา เครียด
ก้าวร้าว ถูกชักจูงง่าย

ใฝ่ดี มีคุณธรรม
เอื้ออาทร

หรือ

เห็นแก่ตัว ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี
เคียดแค้นสังคม

ใฝ่เรียนรู้ คิดเป็น
ทำเป็น แก้ปัญหาได้

หรือ

ขาดโอกาสเรียนรู้
จนปัญญา ไม่พัฒนาตน

รักศักดิ์ศรี พึ่งตนเอง
ทำอาชีพสุจริต

หรือ

ยากไร้ เร่ร่อน ถูกละเมิดสิทธิ
อาชีพทุจริตหรือเสื่อมเสีย

ร่วมพัฒนาท้องถิ่น
วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

หรือ

ทิ้งถิ่น หลงไหลแสงสี
สร้างปัญหาสังคม

ในฐานะอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว
คุณสามารถช่วยครอบครัวพัฒนาเด็กได้

แนวทางการปฏิบัติของอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

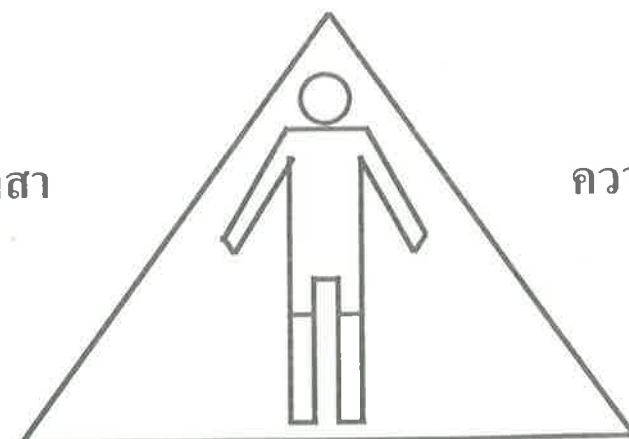
1. ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านฝ่ายกิจการสตรีเลือกครอบครัวเป้าหมาย
2. ไปเข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาครอบครัว
3. วางแผนการทำงานร่วมกัน
4. ลงมือทำกิจกรรมตามแผนงานพัฒนาครอบครัว
5. ประสานงานหรือช่วยเหลือจัดทำกิจกรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน
6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาครอบครัวทุกระยะ
7. เชิญชวนให้พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวเป้าหมายไปรับบริการพื้นฐานต่าง ๆ
8. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน
9. ติดตามและบันทึกการทำงาน
10. ร่วมประชุมกลุ่มอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวของหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปรึกษาหารือกันทุกเดือน

อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

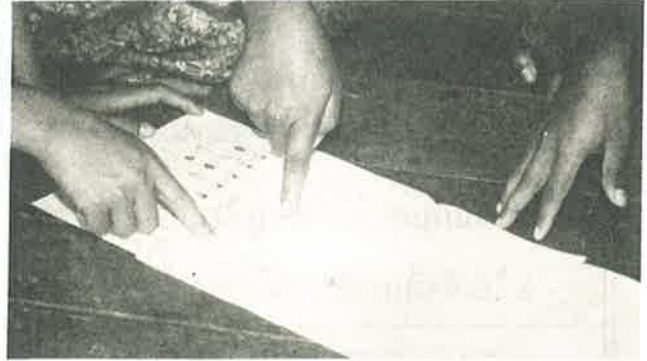
เพื่อลูกหลานเติบโตใหญ่อย่างมีคุณภาพ
ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

มีใจอาสา

ความคิดก้าวหน้า

ลงมือพัฒนา

เยี่ยมบ้าน แนะนำพ่อแม่ผู้ปกครอง

ประชุมกลุ่ม เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

ร่วมทำกิจกรรม

ตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติของอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว

1. ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านฝ่ายกิจการสตรีในการเลือกครอบครัวเป้าหมาย จำนวน 5 ครอบครัวหรือจำนวนตามที่กรรมการหมู่บ้านฝ่ายกิจการสตรีมอบหมาย

ตัวอย่างแบบบันทึก

ข้อมูลครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย							
หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....							
ชื่ออาสาสมัคร.....วันที่รวบรวมข้อมูล.....							
ครอบครัวที่	ชื่อ-สกุล ของผู้ปกครองเด็ก	ความสัมพันธ์ กับเด็ก	จำนวนเด็ก			รวม	หมายเหตุ
			0-6ปี	7-12ปี	13-18ปี		
1.	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
5.	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

2. ไปเข้ารับการอบรมโครงการพัฒนาครอบครัว

คณะทำงานโครงการพัฒนาครอบครัว ระดับอำเภอ ร่วมกับองค์กรชุมชนระดับตำบล และหมู่บ้าน ดำเนินการฝึกอบรมอาสาสมัครที่คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายกิจการสตรีเป็นผู้รับสมัคร หมู่บ้านละ 15 คน

3. วางแผนการทำงานร่วมกัน

ในการทำงานพัฒนาครอบครัวอาสาสมัคร 1 คน จะได้รับมอบหมายครอบครัวที่มีเด็กอายุแรกเกิดถึง 18 ปี จำนวนประมาณ 5 ครอบครัว และมีการร่วมจัดกิจกรรมในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาเด็กและครอบครัวในรูปแบบต่างๆ โดยการสนับสนุนของคณะทำงานฯ ระดับอำเภอ คปต. และจึงควรจัดทำแผนการทำงานแต่ละกิจกรรมตามระยะเวลาอย่างมีระบบร่วมกัน

ตัวอย่างแผนการทำงาน

เดือน/สัปดาห์ กิจกรรม	ม.ค.				ก.พ.				มี.ค.				เม.ย.				พ.ค.			
	1	2	3	4																
1. เยี่ยมบ้านครอบครัว เป้าหมาย																				
2. จัดกลุ่มสนใจ -ทำอาหาร -ทำของเล่น -พูดคุยกับผู้รู้																				
3. จัดกิจกรรมให้เด็กเล็ก (0-6 ปี) -เล่นิทาน -ติดตามการเติบโต -พัฒนาศูนย์เด็กเล็ก																				
4. จัดกิจกรรมให้เด็กโต (6-18 ปี) -เยี่ยม 'พี่เลี้ยงน้อง' -รณรงค์สิทธิเด็ก -อนุรักษ์วัฒนธรรม																				
5. ร่วมประชุมกลุ่มอาสา																				
6.																				
7.																				

4. ลงมือทำกิจกรรมตามแผนงานพัฒนาครอบครัว

อาสาสมัครสามารถพิจารณาเลือกใช้แนวทางปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

4.1 เยี่ยมบ้านครอบครัวเป้าหมาย พบเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อพูดคุยกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง เรื่องการเลี้ยงดูเด็ก แนะนำให้ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และรับบริการตามที่ควร อาสาสมัครควรทำความเข้าใจกับเด็ก ติดตามดูการเติบโต สังเกตพฤติกรรมและความเป็นอยู่ของเด็กเพื่อให้คำแนะนำ หากครอบครัวเป้าหมายมีปัญหา และสนใจ ให้เชิญผู้มีความรู้/ประสบการณ์มาให้คำแนะนำเพิ่มเติม

▶ **เด็กวัย 0-6 ปี** ควรแนะนำเรื่องต่อไปนี้ โดยใช้สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็กเป็นสื่อ

(ขอคู่มือบันทึกสุขภาพแม่และเด็กทุกครั้งที่ยืมบ้าน)

- การเลี้ยงดูและให้อาหารตามวัย เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวถึง 4 เดือนเป็นอย่างน้อย
- การเฝ้าระวังติดตามการเติบโต ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง จุดในกราฟ
- การติดตามพัฒนาการส่งเสริมพัฒนาการ สร้างความผูกพันใกล้ชิด ให้ลูกหัดสังเกต พูดคุย หายของให้เล่น และเรียนรู้
- การพาลูกไปตรวจสุขภาพ และรับภูมิคุ้มกันโรคตามนัด
- การดูแลฟัน ดูแลความสะอาดและปลอดภัย
- เตรียมความพร้อมทางการศึกษา และการรับบริการจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

▶ **เด็กวัย 7-12 ปี** ให้สนทนาโดยใช้เอกสารสมุดประจำตัวนักเรียน (ป.01) เป็นสื่อสนทนาในเรื่อง

- การเรียนรู้ ความเป็นอยู่ การคบเพื่อน
- การช่วยตนเอง และครอบครัว เช่น การช่วยดูแลน้องหรือเด็กเล็กในชุมชน
- การอบรมปลูกฝังคุณธรรมและวัฒนธรรม
- การคุ้มครองสิทธิและการถูกเอาเปรียบ
- การแสดงออกและการร่วมกิจกรรมในบ้านและโรงเรียน

▶ **เด็กวัย 13-18 ปี** ให้สนทนาเรื่องการเรียน การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจอารมณ์พฤติกรรม เด็กวัยรุ่น การปรับบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครอง สิทธิเด็ก การวางแผนชีวิตอนาคต เตรียมฝึกอาชีพ หรือการศึกษาต่อทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน การใช้บริการสาธารณะ และสวัสดิการสังคม การคบเพื่อน การหลีกเลี่ยงอบายมุขสิ่งเสพติดและเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันสมควร

- การคุ้มครองสิทธิและการปฏิบัติตามกฎหมาย
- การร่วมกิจกรรมพร้อมชุมชน
- โดยใช้เอกสารแนะนำครอบครัวเด็กวัยรุ่นช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นสื่อสนทนา

4.4 ติดตามผล การอบรมเลี้ยงดูลูกหลานของแต่ละครอบครัวเป้าหมาย สังเกตดูความก้าวหน้าหรือปัญหาที่ตัวเด็ก และติดตามการดำเนินการโครงการพัฒนาครอบครัวว่าเป็นไปตามแผนหรือควรปรับปรุงแก้ไข

5. ประสานงานหรือช่วยเหลือจัดทำกิจกรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน

ตัวอย่างกิจกรรมที่สนับสนุน โครงการพัฒนาครอบครัวของหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงาน	แนวทางจัดกิจกรรม	ผู้ดำเนินการ
พัฒนาชุมชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำสื่อเอกสาร/อุปกรณ์/ของเล่น 2. ประชุมสัมมนาอาสาพัฒนาเด็ก (15 คน) 3. จัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก เดือนละ 1 ครั้ง 4. จัดพบกลุ่มสนใจสำหรับเยาวชน/พ่อแม่ เดือนละ 1 ครั้ง 5. สำรวจความต้องการและดำเนินการจัดชุมชน ส่งเสริมอาชีพสตรี/อาชีพเยาวชน 6. จัดกิจกรรมครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชนสำหรับประชาชน 7. กิจกรรมกีฬาเยาวชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จนท.พช.ตำบล 2. ผู้นำ อช. (อาสาสมัครชุมชนมีหมู่บ้านละ 2 คน) 3. อาสาสมัคร โครงการพัฒนาครอบครัว 15 คน 4. ผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) 5. คณะทำงานจังหวัด/อำเภอ 6. .... 7. .... 8. ....
สาธารณสุข	<ol style="list-style-type: none"> 1. อบรมผู้นำอาสาสมัครสาธารณสุข (ในโรงเรียน ประถม/มัธยม/ศูนย์เยาวชน/ตำบล/กศน.) 2. ตรวจสอบสุขภาพสร้างภูมิคุ้มกันโรคและส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก (0-6 ปี) 3. ตรวจสอบสุขภาพเด็ก (ตรวจนักเรียนปีละ 1 ครั้ง จนถึง ม.3) 4. การเฝ้าระวังภาวะโภชนาการ 5. แก้ไขปัญหาน้ำหนักเด็กต่ำกว่าเกณฑ์โดยให้อาหารเสริมโปรตีนสูง เช่น ไข่ นม ฯลฯ 6. บริการอนามัยแม่และเด็กด้านต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค - จ่ายยาถ่ายพยาธิ - จ่ายวิตามิน เอ, ไอโอดีน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จนท.สาธารณสุขตำบล 2. อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) 3. แม่ตัวอย่าง 4. ผดุงครรภ์โบราณ 5. ช่างสุขภัณฑ์หมู่บ้าน 6. อาสาสมัครแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 7. พี่เลี้ยงเด็ก 8. ผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย 9. ผู้นำเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน 10. อาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว 11. .... 12. ....

หน่วยงาน	แนวทางจัดกิจกรรม	ผู้ดำเนินการ
เกษตร	<ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการเกษตร ส่งเสริมกลุ่มต่างๆ ยุวเกษตรกร 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้นำกลุ่มเยาวชน ผู้นำกลุ่มเกษตร ครู .....
การประถมศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> ครอบครัวศึกษา พี่เลี้ยงน้อง (ป.5-6) ครูผู้ปกครองสัมพันธ์ 	<ol style="list-style-type: none"> ครู-อาจารย์ นักเรียน ....
กศน.	<ol style="list-style-type: none"> จัดกลุ่มสนใจ จัดสอนวิชาชีพระยะสั้น จัดการศึกษาสายสามัญทุกระดับ(ประถม/ม.ต้น/ม.ปลาย) ยกระดับความรู้พื้นฐานการศึกษา อาสาสมัคร (ทุกประเภท/ทุกหน่วยงาน) จัดการศึกษาตามอัธยาศัย (ห้องสมุด-มุมห้องสมุด, ที่อ่านฯ, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) ชุดวิชาครอบครัวศึกษา 	<ol style="list-style-type: none"> ครูอาสา ครู ปอ. ครูวิชาสามัญ (ทางไกล) วิทยากรกลุ่มสนใจ ผู้สอนวิชาชีพ นักศึกษา ....

6. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ของโครงการพัฒนาครอบครัวทุกระดับ

7. เชิญชวนให้พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวเป้าหมายไปรับบริการต่างๆ ได้แก่ บริการรับฝากครรภ์ที่สถานีอนามัย แจ็งเกิดที่ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน บริการสื่อความรู้โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บริการใช้สื่ออุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็กโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

8. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน

9. ติดตามและบันทึกการทำงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน

10. ร่วมประชุมกลุ่มอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวของหมู่บ้านกับกรรมการหมู่บ้าน อบต. และเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ คปต. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปรึกษาหารือกันทุกเดือน ร่วมกันรับรู้และปรับปรุงการทำงานพัฒนาหมู่บ้าน

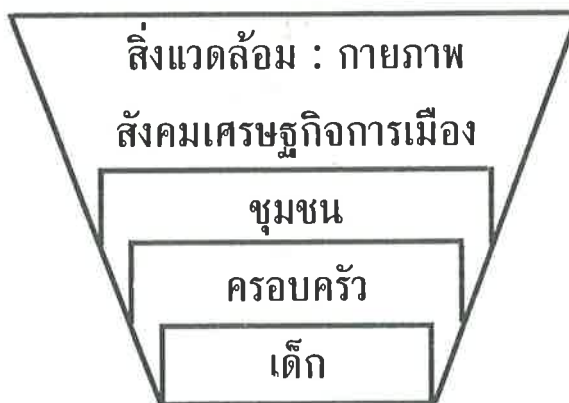
สิ่งที่อาสาสมัครควรรู้

1. การพัฒนาเด็กและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม จำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิต-วิญญาณ อารมณ์สังคม และคุณธรรม ความสัมพันธ์และการเกื้อกูลของสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาต้องเป็นไปอย่างบูรณาการ ไม่แยกส่วนพัฒนาเฉพาะด้านสุขภาพ ด้านการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ต้องผนึกกำลังทำงานประสานกัน

การพัฒนาคนอย่างเป็นองค์รวมครบทุกด้านสมดุลกัน

ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

บริการครบวงจรสำหรับเด็ก และครอบครัว

ส่งเสริม/ดูแล-พัฒนา
ป้องกัน/พิทักษ์
รักษา/ค้นพบและแก้ปัญหา
บำบัดฟื้นฟู/สงเคราะห์

2. การรู้จักเด็กแต่ละวัย เด็กเติบโตและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นขั้นตอน การอบรมเลี้ยงดูแลพัฒนาเด็กให้เหมาะสม จึงต้องรู้ถึงธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย โดยเฉพาะเด็กวัย 0-6 ปี ควรจะมีโอกาสได้รับอาหารและการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม และมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และสมอง เพื่อเป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแรงสำหรับชีวิตช่วงต่อไป

วัยแรกเริ่ม

ระยะตั้งแต่วัยในครรภ์ถึงอายุ 6 ปี เป็นช่วงเวลาสำคัญที่สุดของการสร้างรากฐานชีวิตจิตใจของมนุษย์ เพราะร่างกายเติบโตเร็วโดยเฉพาะสมองเจริญเติบโตสูงสุดในช่วงนี้เท่านั้น เด็กมีความรู้สึก รับรู้ สัมผัสทั้งรูป รส กลิ่น เสียง กายสัมผัส และยังเลียนแบบอย่างได้ตั้งแต่แรกเกิด เด็กเล็กๆ เรียนรู้จากประสบการณ์การเลี้ยงดูและภาวะแวดล้อมได้เร็วและฝังลึกในจิตใจ เป็นโอกาสสำคัญที่จะสร้างความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด การเลี้ยงดูเด็กวัยนี้จึงส่งผลทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่ชีวิตได้ในระยะยาว

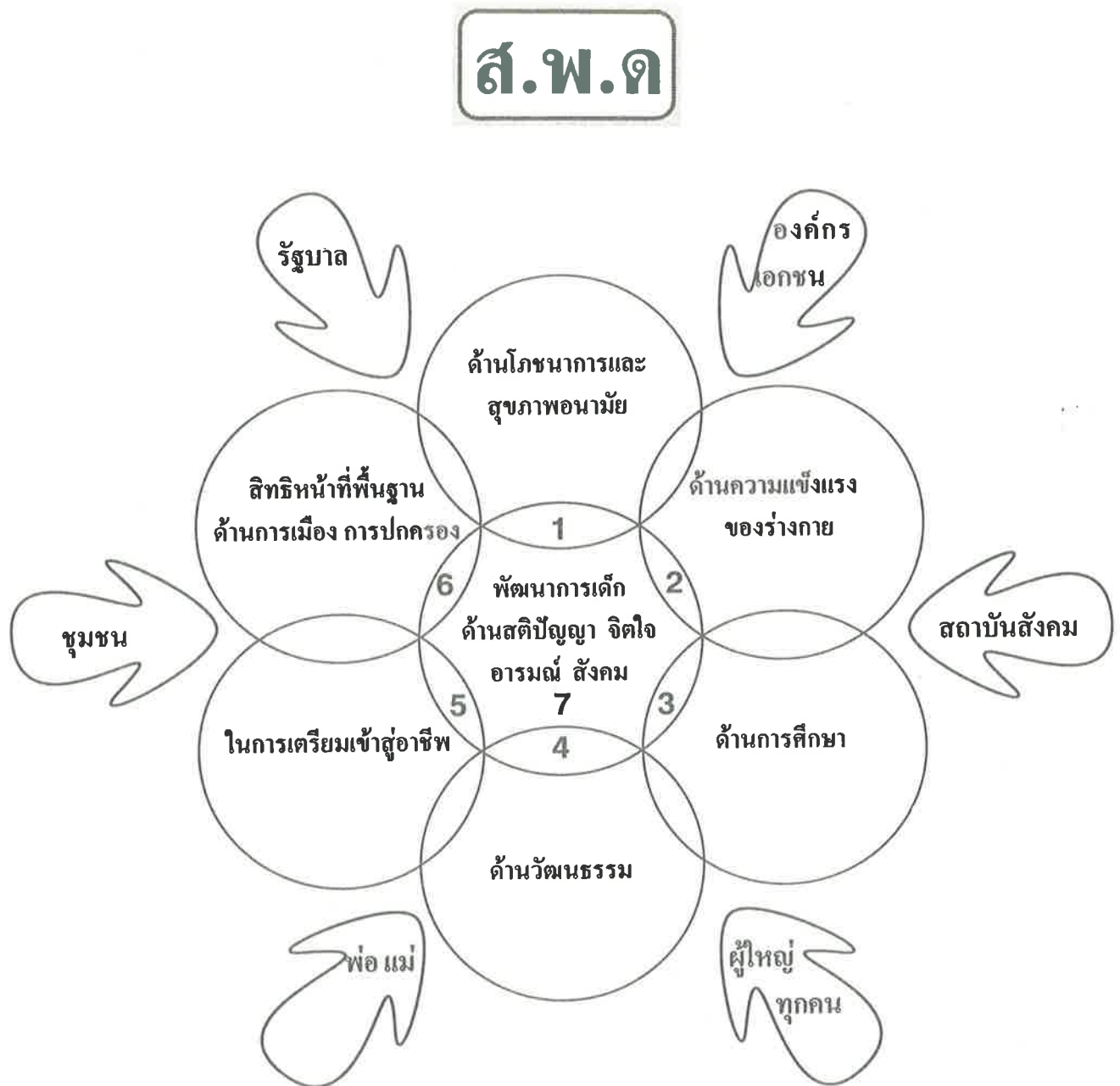
วัยประถมศึกษา

เด็กอายุ 7-12 ปี มีร่างกายที่กำลังเจริญเติบโต มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากประสบการณ์ของตนเอง จากบุคคลและสื่อต่างๆ จึงช่างซัก ช่างถาม และชอบลองทำสิ่งๆ ที่ท้าทายความสามารถ ต้องการเพื่อนเล่นเป็นกลุ่ม ชอบแข่งขัน ออกกำลังกายและแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ ชอบการยกย่องชมเชย รวมทั้งการยอมรับจากพ่อแม่ ครู และเพื่อน เด็กวัยนี้ทุกคนต้องเข้าโรงเรียนตามกฎหมายเพื่อให้อ่านออก เขียนได้และรู้จักแก้ปัญหา การร่วมทำกิจกรรมและรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน จะช่วยให้เด็กมีความรู้พื้นฐานสำหรับปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติได้

วัยรุ่น

วัยรุ่นอายุ 13-18 ปี เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่เชื่อมจากวัยเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความคิด อารมณ์ และบทบาททางสังคม มีพลัง ต้องการความเป็นอิสระและรับผิดชอบต่อตนเอง ต้องการมีพวกพ้องและการยอมรับจากผู้อื่น เริ่มสนใจเพศตรงข้าม ชอบความตื่นเต้น จึงอยากรู้ อยากเห็น อยากริเริ่ม อยากลอง ซึ่งในการก้าวสู่สังคมที่กว้างขึ้นกว่าบ้านและโรงเรียนนั้น วัยรุ่นมักรู้สึกสับสน ในบทบาทของตน อาจมีความคิดและการกระทำที่ขัดแย้งภายในตัวเองหรือขัดแย้งกับพ่อแม่และกฎระเบียบต่างๆ ทั้งความยับยั้งชั่งใจและความรอบคอบยังมีจำกัด วัยรุ่นจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชน ให้เติบโตขึ้นอย่างปลอดภัย เข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักคบเพื่อนและเลือกทางเดินชีวิตที่ดี ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีทักษะชีวิต ฝึกฝนให้รักงาน เตรียมประกอบอาชีพสุจริต มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกที่มีคุณภาพของครอบครัวและชุมชน

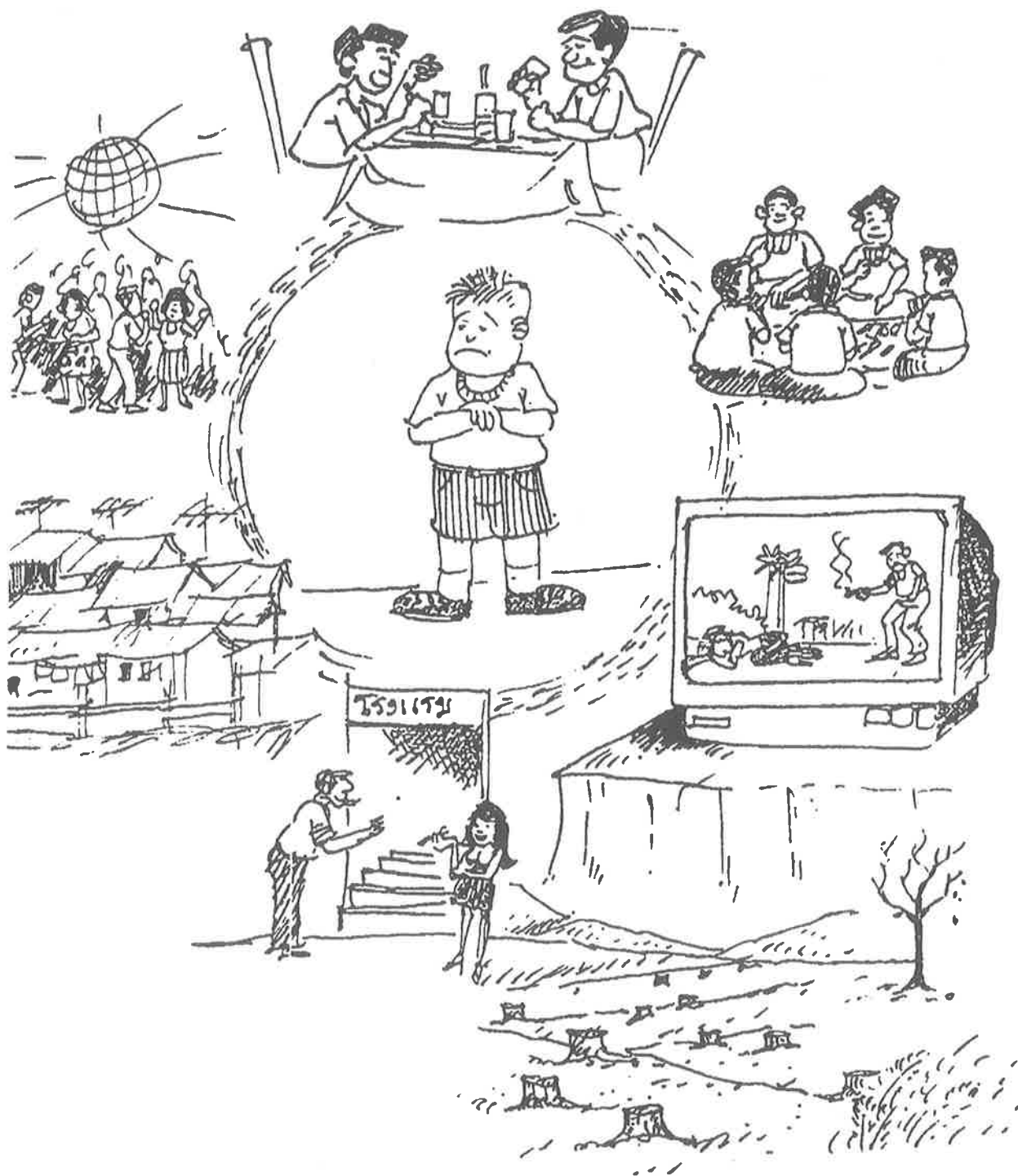
3. สถานะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก ปัจจุบันได้มีการกำหนดสถานะความต้องการพื้นฐานของเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 0-18 ปี ขึ้น 7 ด้านให้ทุกหน่วยงานใช้อ้างอิงเพื่อจะได้พัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กด้อยโอกาสหรือไม่ก็ตาม ควรมีสติที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้ง 7 ด้านจาก พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ทุกคน รัฐบาล สถาบันสังคม รวมถึงองค์กรเอกชน และชุมชน เพื่อให้เด็กไทยเติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

4. ภาวะแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อเด็ก ภาวะแวดล้อมต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองมีทั้งด้านเอื้ออำนวยส่งเสริมคุณภาพชีวิต และด้านเป็นโทษเป็นภัย ดังนั้น จึงต้องเพิ่มภาวะแวดล้อมที่เป็นคุณประโยชน์และลดส่วนที่เป็นโทษให้เหลือน้อยที่สุด

ภาวะแวดล้อมที่เฝ้าผลเสียต่อเด็ก

ภาวะแวดล้อมที่ส่งผลดีต่อเด็ก

ช่วยกันเพิ่มสิ่งดีที่ให้ผลดีต่อชีวิตเด็ก

1. พันธุกรรม

- การเลือกคู่ครอง เมื่อถึงวัยสมควรมีการวางแผนชีวิตก่อนแต่งงาน ช่วงอายุของผู้หญิงที่ควรมีลูกคือ 20-35 ปี
- พ่อแม่ มีความพร้อม มีสุขภาพแข็งแรง ตรวจสอบสุขภาพก่อนแต่งงาน หรือก่อนจะมีลูก

2. สิ่งแวดล้อม

2.1 พ่อ-แม่

- ต้องการลูกและพร้อมที่จะเลี้ยงดูด้วยความรัก และเข้าใจ
- มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว รักและเอื้ออาทรต่อกัน
- ดูแลให้ความอบอุ่น เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด อบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างที่ดี
- ฝ้าระวังอันตรายและพิษภัยที่จะเกิดกับลูกในวัยต่างๆ
- พาลูกไปรับบริการสุขภาพ
- ให้การศึกษาและดูแลความเป็นอยู่

2.2 บุคคลในครอบครัว

- บุคคลในครอบครัว มีส่วนเลี้ยงดูและให้ความอบอุ่นต่อเด็ก ช่วยดูแลสั่งสอนและเป็นแบบอย่าง

2.3 อาหาร

- ลูกได้กินนมแม่อย่างเต็มที่ในช่วง 4 เดือนแรก และเพิ่มให้เด็กได้รับอาหารครบทั้ง 5 หมู่ เหมาะสมกับวัย ไม่ขาดธาตุไอโอดีน ธาตุเหล็ก ฯลฯ

2.4 บ้านเรือนมีที่พักอาศัยที่เป็นหลักแหล่ง

- รักษาความสะอาดบ้านและบริเวณบ้าน ดูแลความปลอดภัย

2.5 ชุมชนในหมู่บ้าน

- มีการจัดองค์กรช่วยกันดูแลและช่วยเหลือกัน ช่วยกันสร้างความเป็นอยู่ที่ดีมั่นคง มีระเบียบและปลอดภัย มีสันติสุข
- มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นและสถานพักผ่อนหย่อนใจ เช่น สนามเด็กเล่น สถานที่ออกกำลังกายในหมู่บ้าน
- ไม่เป็นชุมชนแออัด มีการกำจัดสิ่งปฏิกูล
- ไม่มีมลภาวะทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม

2.6 โอกาสทางการศึกษา

- จัดให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตามวัย ซึ่งอาจเป็นในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนหรือตามอัยาศัยจากสื่อต่างๆ และห้องสมุดในหมู่บ้าน

2.7 การมีอาชีพและรายได้

- ประกอบอาชีพสุจริต และมีการพัฒนาให้ก้าวหน้า
- สนับสนุนกลุ่มอาชีพให้พึ่งตนเองได้

2.8 สถาบันศาสนา ผู้นำศาสนาให้ความรู้ในการพัฒนาจิตใจ และให้คำปรึกษาแนะนำ

- ปลุกฝังคุณธรรม ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาร่วมกับพ่อแม่ ญาติและเพื่อนบ้าน

2.9 สถานพยาบาล

- เด็กต้องได้รับการดูแลสุขภาพและได้รับการรักษาเมื่อเจ็บป่วย

2.10 มีการควบคุมสถานเริงรมย์ และอบายมุขต่างๆ

- ไม่หมกมุ่นแหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์

2.11 สื่อมวลชนมีคุณภาพ

- โทรทัศน์
- วิทยุ
- หนังสือพิมพ์

2.12 ระบบองค์กรเฝ้าระวัง เตือนภัยและช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ไม่ให้ถูกเอาเปรียบ ถูกทำร้ายหรือละเมิดสิทธิ์ที่ได้ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

ยังไม่ครบสิบแปดปี พวกเขาถือว่าเป็นเด็ก

ต้องคุ้มครองหนูน้อยเด็ก ไม่ว่าเด็กชาติใดใด

สิทธิเหมือนกัน หรือต่างชีวิตได้

ทะเบียนเกิดต้องมีไว้ ทั้งสัญชาติ ชื่อ-สกุล

ขอได้อยู่กับพ่อแม่ เพื่อรักกันห้อยเกี่ยวพัน

คนรอบข้างคอยเจริญ ให้สิทธิหนูได้พูดจา

หนูมีสิทธิ์บอกให้รู้ สิทธิฟัง ดู คิด นานา

หนูมีสิทธิ์จะคบค้า มีสิทธิ์รวมกลุ่มเพื่อนกัน

ให้หนูได้ข่าวสาร เพิ่มปฏิภาณทุกทุกวัน

โปรดใคร่ตรงอย่าหันหลัง ก่อนรับหนูไว้ดูแล

ความพิการไขข้อกระดูก ปิดกั้นรักให้ท้อแท้

สุขภาพต้องตรวจแก่ ชัดโรคโศกพันไป

หนูมีสิทธิ์ได้เล่าเรียน เรงหากเพียรจนเติบโต

และมีสิทธิ์จะหย่อนใจ ร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงาม

แรงงานหนอยุ่กตริ สิทธิหนูมืออย่าคุกคาม

ยาเสพติดสิ่งเลวทราม อย่าหลกต่อพอกันที

ต้องลงทำสิ่งชั่ว ชายเนื้อตัวนำมดสี

กักขังถูกขุบตี สิ่งเหล่านี้ต้องคุ้มครอง

ผู้ใหญ่เราบกัน ขอพญาน้อยเกี่ยวข้องกับ
เด็กร้องขอให้บรองคอง ร่วมคุ้มครองสิทธิเด็ก...เลย

ที่มา : โดยศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเน็ท ASIA NET

คนวาดรูป : นายชนิด สุวรรณพุกฤษ์

คนเขียนกลอน : น.ส.เยาวินิจ ศรีสถาพร

5. การแนะนำครอบครัวที่มีเด็กแต่ละวัย พฤติกรรมของเด็กและสภาพชีวิตครอบครัวมีโอกาสเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์ ให้ดีขึ้นได้ หากมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีผู้ที่ปรารถนาดี ให้ความเข้าใจและคำปรึกษาหารือ ชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือกันให้บริการและความช่วยเหลือที่เหมาะสม ทั้งนี้ ครอบครัวที่มีเด็กแต่ละช่วงอายุจะมีความแตกต่างกัน

อาสาสมัครรักครอบครัวช่วยเหลือเด็กได้

เด็กแต่ละวัยต้องการอะไร และท่านจะช่วยพัฒนาได้อย่างไร

ช่วงอายุ	ความต้องการและลักษณะเด็กที่ควรเป็น	สิ่งที่ช่วยแนะนำครอบครัว
ก่อนปฏิสนธิ	เด็กยังไม่ถือกำเนิด	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบตัวเองและครอบครัว - ประกอบอาชีพสุจริต - มีที่พักอาศัย - ปรับตัวกับชีวิตคู่และญาติทั้งสองฝ่าย - เตรียมพร้อมก่อนจะมีลูก <ul style="list-style-type: none"> - สุขภาพ, โภชนาการ - ความรู้ด้านชีวิตครอบครัวและการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง - สังคม เศรษฐกิจและกฎหมาย
เพื่อนำไปสู่คุณภาพของเด็กในอนาคตใหม่ ⇒ ครอบครัวต้องการเด็กและพร้อมที่จะเลี้ยงดูเด็ก		
ในครรภ์ 40 สัปดาห์	ทารกในครรภ์ <ul style="list-style-type: none"> - เติบโตเร็วจนมีน้ำหนักแรกเกิด 3,000 กรัม ตัวยาว 50 ซม. - สร้างอวัยวะต่างๆ และทำหน้าที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - พ่อเอาใจใส่ ดูแลแม่และช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ - ฝากครรภ์แต่เนิ่นๆ สม่ำเสมอ และคลอดกับแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข - แม่กินอาหารที่เหมาะสมเพียงพอ - ปรับตัว และปรับบทบาทกิจวัตรประจำวัน การทำงาน การใช้เวลา การกิน การนอน - หลีกเลี่ยงยา มลภาวะ สารพิษและสิ่งเสพติด
เพื่อนำไปสู่คุณภาพของเด็กในอนาคตใหม่ ⇒ พื้นฐานของร่างกายและอวัยวะที่สมบูรณ์		
เอกสารเพิ่มเติม @ สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก @ เลียงลูกถูกวิธีวัยแรกเริ่ม @ ครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชนจังหวัด		

ช่วงอายุ	ความต้องการและลักษณะเด็กที่ควรเป็น	สิ่งที่ช่วยแนะนำครอบครัว
วัยทารก ตั้งแต่แรก เกิดถึงอายุ 1 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - เติบโตดี มีน้ำหนักส่วนสูงและแข็งแรง - พัฒนาการก้าวหน้าตามวัยอย่างสมดุล - เรียนรู้ สัมผัส เคลื่อนไหว สื่อภาษา - สร้างความผูกพันกับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู - ต้องการความรัก ความคุ้มครองปกป้องจากอันตราย และมั่นใจว่าไม่ถูกทอดทิ้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักลูก, สังเกตและเรียนรู้ - เลี้ยงลูกด้วยนมแม่และอาหารตามวัย - เอาใจใส่ดูแลสม่ำเสมอด้วยความรัก - สร้างความผูกพันตอบสนองกับลูกเล่นกับลูก - ยิ้มแย้มพูดคุยกับลูก - ฝึกระวังการเติบโต และส่งเสริมพัฒนาการ - ป้องกันอันตรายและอุบัติเหตุ - พาลูกไปตรวจสุขภาพรับวัคซีนตามระยะที่กำหนด (อายุ 2,4,6,9,12 เดือน)

เพื่อนำไปสู่คุณภาพของเด็กในอนาคตให้ดีขึ้น ⇒ ความเชื่อมั่นในตนเองและมีหวังในชีวิต

วัยเตาะแตะ อายุ 1-2 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - เติบโตสมวัย และแจ่มใสร่าเริง - ต้องการควบคุมการเคลื่อนไหวและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง จึงมีลักษณะ "ดื้อ" "ชน" "ปฏิเสธ" และก้าวร้าว เอาแต่ใจตัว - เรียนรู้การสื่อภาษา พูดได้เป็นคำและวลี - อยากรู้ อยากรองสำรวจ อยากรทำด้วยตัวเอง - เรียนรู้จากการเล่นและแบบอย่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้ขั้นตอน ส่งเสริมพัฒนาการและฝึกระวังการเติบโต พาลูกไปตรวจสุขภาพ รับวัคซีนตามกำหนด (อายุ 1 ปีครึ่ง และ 2 ปี) - อบรมสั่งสอนและตอบคำถามอย่างอ่อนโยน เสมอต้นเสมอปลาย เป็นตัวอย่างและจูงใจให้ทำสิ่งพึงปรารถนาชมเชยเมื่อเด็กทำสิ่งที่ดี แทนการบังคับขู่ให้กลัวหรือตี - ฝึกให้เด็ก "หัดทำเอง" ช่วยเมื่อจำเป็น - พยายามเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็ก มองดูโลกจากมุมมองของเด็ก - ทำหรือหาของให้เด็กเล่น - เล่านิทาน หรือหารูปภาพให้ดู - ป้องกันอุบัติเหตุและอันตราย
---------------------------	---	---

เพื่อนำไปสู่คุณภาพของเด็กในอนาคตให้ดีขึ้น ⇒ ความเป็นตัวเอง กระตือรือร้น มีแรงจูงใจใฝ่ดี

เอกสารเพิ่มเติม

- @ สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก
- @ คู่มือเลี้ยงลูกถูกวิธีวัยแรกเริ่ม
- @ ครอบครัวดีมีสุข โดยชุมชน จังหวัดของคุณ

ช่วงอายุ	ความต้องการและลักษณะเด็กที่ควรเป็น	สิ่งที่ช่วยแนะนำครอบครัว
<p>วัยอนุบาล อายุ 3-5 ปี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ริเริ่ม/เลียนแบบ มีจินตนาการ - เรียนรู้เหตุผลง่ายๆ เริ่ม 'คิด' และแยกแยะได้ - รู้และสามารถบอกเพศของตน - วาด ปั้น ชิดเขียน - ใช้ภาษาโต้ตอบ, เล่าเรื่อง - 'ทำเอง' ในกิจวัตรประจำวัน - แยกออกจากแม่ได้ชั่วคราว - ไปเล่น/เข้ากลุ่มเพื่อน/เริ่มรู้จักกติกา มารยาท ต่างๆ - หัดควบคุมอารมณ์ และรู้จักรอคอย - เติบโตสมวัย ร่าเริง มีน้ำใจ รู้จักการให้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้โอกาสเด็กแสดงออกทั้งด้านความคิด จินตนาการและความรู้สึก - ฝึกเด็กให้รู้จักสังเกต หัดคิด และทำด้วยตนเอง แต่ยังคงต้องให้อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เช่น ช่วยเหลืองานบ้านง่ายๆ - เป็นแบบอย่างเอื้ออาทรต่อกันในครอบครัว - การกินอยู่อย่างถูกสุขลักษณะ - การแก้ข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี - เรียนรู้ตลอดชีวิต การอ่าน การเล่า และตอบคำถามด้วยความเต็มใจ - ปลูกฝังคุณธรรม การรักษา ระเบียบวินัยและมารยาท ตลอดจนร่วมกิจกรรมทางศาสนา - อบรมเลี้ยงดูโดยใช้เหตุผล ชี้แนะ/ให้กำลังใจ สอนโดยไม่ใช้อารมณ์ - เพิ่มโอกาสการเรียนรู้ให้กับเด็กและตนเอง - ให้เด็กมีเวลาเล่นและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ - พาเด็กไปศูนย์เด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล เพื่อเตรียมความพร้อม - ให้พี่นักเรียนชั้นประถม มัธยม หรือเยาวชนนอกระบบมาช่วยดูแล เล่นด้วย หรือสอนทำกิจกรรมฯ

เพื่อนำไปสู่คุณภาพของเด็กในอนาคตใหม่ ⇒ การมีจุดหมายในชีวิต ความคิดสร้างสรรค์ และใฝ่ดี

- เอกสารเพิ่มเติม
- @ ครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน
  - @ สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก
  - @ คู่มือเลี้ยงลูกถูกวิธีวัยแรกเริ่ม

ช่วงอายุ	ความต้องการและลักษณะเด็กที่ควรเป็น	สิ่งที่ช่วยแนะนำครอบครัว
<p>วัยประถมศึกษา (6-12 ปี)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากบุคคลและสื่อต่างๆ และชอบลองทำสิ่งที่ท้าทายความสามารถ - เรียนรู้ให้อ่านออก เขียนได้ รู้จักแก้ปัญหา - เล่นเป็นกลุ่ม ชอบแข่งขัน ออกกำลังกายและแสดงออกในรูปแบบต่างๆ - ต้องการยอมรับจากพ่อแม่ ครู และเพื่อน - เปรียบเทียบและแข่งขัน - ร่างกายแข็งแรง เต็มโตสมวัย - ปรับตัวกับกลุ่มเพื่อน ครูและการเรียนรู้ในโรงเรียน - รู้จักฟังตนเอง ทำหน้าที่ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน - มีความมานะอดทน ใฝ่ใจนักกีฬา - รักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเด็กวัยนี้ทุกคนเข้าโรงเรียนตามกฎหมาย - ดูแลให้เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี - ให้กินอาหารที่มีคุณค่าเพียงพอ ได้เล่นและพักผ่อนอย่างเหมาะสม - ปลุกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย มีมารยาทและน้ำใจ โดยเป็นตัวอย่าง - ให้เด็กร่วมทำกิจกรรมที่โรงเรียนและมอบหมายให้รับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัว - ฝึกเด็กให้ระมัดระวังป้องกันตัวเองจากอันตรายอุบัติเหตุ และอบายมุข - ฝึกให้เด็กได้สามารถตัดสินใจด้วยตนเองอย่างง่ายๆ และแบ่งเวลาเรียน เล่น พักผ่อน - ปลอ่ยให้เด็กมีโอกาสอยู่กับกลุ่มเพื่อน ฝึกการปรับตัว และแก้ไขความขัดแย้ง - ปลุกฝังนิสัยรักการอ่าน จัดหาหนังสือและสื่อที่เหมาะสม - ให้เล่นกีฬากลางแจ้ง ร่วมการแข่งขันกับคนอื่น เพื่อฝึกทักษะทางร่างกายและจิตใจให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ อดทน - ร่วมมือกับครูและทางโรงเรียน

เพื่อนำไปสู่คุณภาพของคนในอนาคตที่ดีใหม่ ⇒ การมีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต

เอกสารเพิ่มเติม

@ สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก

@ คู่มือเลี้ยงลูกถูกวิธีวัยเรียน

ช่วงอายุ	ความต้องการและลักษณะเด็กที่ควรเป็น	สิ่งที่ช่วยแนะนำครอบครัว
วัยรุ่น (13-18 ปี)	<ul style="list-style-type: none"> - ร่างกายเติบโต เปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวอย่างรวดเร็ว และมีพลังมาก - ต้องการมีบทบาททางสังคม ความเป็นอิสระ รับผิดชอบต่อตนเองและการยอมรับจากผู้อื่น ต้องการสิทธิ และมีหน้าที่มากขึ้น - เปลี่ยนแปลงทางความคิดจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมเป็นนามธรรม มีเหตุผล - เรียนรู้ เข้าใจเหตุผล และมีการคิดและตัดสินใจในสิ่งที่ควรกระทำ - ฝึกการแก้ไขข้อขัดแย้งภายในตัวเองและกับผู้อื่น หัดควบคุมอารมณ์และการแสดงออกที่ถูกกาลเทศะ - รู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักคบเพื่อนต่างเพศและเลือกทางเดินชีวิตที่ดี มีคุณธรรม - ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน - เรียนรู้และฝึกทักษะเพื่อการประกอบอาชีพที่สุจริต และเลี้ยงตัวได้ - มีส่วนรับรู้ ตัดสินใจและร่วมแก้ไขปัญหาครอบครัวและชุมชนโดยใช้หลักประชาธิปไตย - เข้าใจและรู้จักควบคุมความต้องการทางเพศ แสดงออกอย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ - รักศักดิ์ศรี และต้องการพัฒนาตัวเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลง - ให้ความพูดคุย เพื่อรู้ถึงความคิด ความรู้สึก ความหวังและความเป็นอยู่ของเด็ก - ปรับวิธีการอบรมเลี้ยงดู โดยรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ชี้แนะแนวทาง และเป็นທີ່ปรึกษาที่เด็กไว้วางใจได้ - ฝึกให้เด็กใช้เหตุผลในการคิดไตร่ตรองก่อนทำอะไรด้วยอารมณ์ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นผลที่อาจจะเกิดตามมาได้ - ดูแลความเป็นอยู่ ชี้แนะให้เด็กดูแลสุขภาพ - ให้เด็กมีส่วนร่วมจัดการเรื่องการจับจ่าย - ใช้สอยในครอบครัว โดยคำนึงถึงประโยชน์ ประหยัด และปลอดภัย - ส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาต่อเนื่อง สนใจรับฟังข่าวสารและความรู้ใหม่ๆ ป้องกันมิให้ทำอาชีพที่ไม่เหมาะสม หรือละเมิดสิทธิ - ส่งเสริมการเตรียมประกอบอาชีพสุจริต และพัฒนาตนเอง - ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว ทักษะชีวิต และเพศศึกษาตามสมควร เพื่อให้รู้จัก หลีกเลียงสิ่งเสพติดอบายมุขและเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยและก่อนวัยอันสมควร - ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ และรู้สึกเป็นเจ้าของ

เพื่อนำไปสู่คุณภาพของคนในอนาคต ⇒ มีศรัทธาในชีวิต คุณธรรม และอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

เอกสารเพิ่มเติม

- @ ครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน
- @ คู่มือเลี้ยงลูกถูกวิธีวัยรุ่น

6. การพัฒนาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติจนถึงการติดตามผล เพราะทุกคนเป็นเจ้าของโครงการพัฒนาครอบครัวในชุมชน ต่างมีศักยภาพในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เมื่อเกิดผลไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีก็เป็นผู้ได้รับผลนั้น ทุกคน จึงควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ป้องกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งนี้ องค์กรชุมชนและกลุ่มอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัว เป็นแกนหลักที่สำคัญและเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นฝ่ายให้การสนับสนุน ทั้งด้านบริหารจัดการ การปฏิบัติและด้านวิชาการโดยทุกฝ่าย มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ

*วิสัยทัศน์คนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

- คนทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคที่จะได้รับการพัฒนาให้เติบโตตามศักยภาพอย่างเต็มที่
- คนเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น
- คนอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง
- สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเคารพในสิทธิมนุษยชน และเป็นสังคมที่สันติ ไม่มีความขัดแย้งรุนแรง

** มีระบบบริหารจัดการเพื่อแปลงแผนลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

หมายเหตุ * แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

** โครงการพัฒนาครอบครัวนับได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามหลักการนี้อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม จึงมีความสำคัญและควรติดตามปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

ครอบครัวสุขสันต์ ทุกชีวันมีคุณภาพ (แนวทางการใช้หนังสือครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน)

ทุกคนในครอบครัวไม่ว่าจะมีลักษณะไหน จะอยู่พร้อมหน้าหรือไม่ จะอยู่ในช่วงวงจรชีวิตครอบครัว ระยะเวลา ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่และมีโอกาสที่จะสร้างเสริมความอยู่ดี มีสุขให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้สมาชิกในครอบครัว จะต้องเห็นคุณค่าของครอบครัวและเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยกัน โดยชุมชนให้ความสนับสนุน

หนังสือครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชน ซึ่งจัดทำขึ้นในจังหวัดของท่านเป็นสิ่งที่สมาชิกครอบครัวนำมาใช้ ประโยชน์ในการพัฒนาครอบครัวของตนไปสู่ความสงบสุขและความมั่นคง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทำความรู้จักครอบครัวของตนเอง และตั้งเป้าหมาย ว่าสมาชิกของครอบครัวมีใครบ้าง มีคุณภาพชีวิตและบทบาทในครอบครัวอย่างไร ลักษณะครอบครัวอยู่ในภาวะที่พึงประสงค์น่าพอใจด้านใดบ้าง หรืออยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านใด เช่น อาชีพ การเงิน สุขภาพ ความรักสามัคคี ความสัมพันธ์ ระหว่างกัน ความรับผิดชอบร่วมกัน ความประพฤติก่อนในครอบครัว สามารถจะใช้เครื่องชี้วัด ตัวเด็กอายุ 0-5 ปี, 6-12 ปี, 13-18 ปี วัยรุ่นหนุ่มสาว เครื่องชี้วัดครอบครัว และชุมชนกับสภาพแวดล้อมเป็นแนวทางได้ ก็จะทำให้ทราบถึงจุดเข้มแข็งของครอบครัวและจุดที่เป็นปัญหาหรือจุดเสี่ยง เพื่อนำมาหาทางแก้ไขต่อไป

ทั้งนี้สมาชิกทุกคนของครอบครัวควรมีส่วนร่วมกันปรึกษาหารือในการตั้งเป้าหมายที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครอบครัวที่เป็นไปได้โดยกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนจากง่ายไปยาก เช่น ตั้งเป้าหมายที่จะรับประทานอาหาร ร่วมกันสัปดาห์ละ 3 ครั้ง จะช่วยกันซ่อมรั้วบ้านให้เสร็จใน 1 เดือน จะเก็บออมไว้ให้ครบ 50,000 บาท เป็นต้น

2. พิจารณาหาเหตุผลและวางแผนปรับเปลี่ยน หลังจากที่อยู่รู้จักสถานภาพ และตั้งเป้าหมาย ที่ต้องการแล้ว สมาชิกครอบครัวต้องมาวิเคราะห์ดูว่า ตนเองได้ทำบทบาทหน้าที่ในครอบครัวอย่างครบถ้วนหรือไม่ สาเหตุของปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดจากอะไร มีทางออกอย่างไรบ้างที่จะเลือกใช้ได้ มีข้อดีข้อเสียหรือ เป็นไปได้เพียงใด ตัวอย่างเช่น ปัญหาความห่างเหินระหว่างพ่อกับลูก หรือ ความขัดแย้งกันเกี่ยวกับการใช้จ่าย ของสามีและภรรยา เกิดจากการพูดจากันไม่รู้เรื่อง ระวังกัน ขาดความเห็นใจ ทางแก้ไขจะต้องหาโอกาสที่ทั้งสอง ฝ่ายมีอารมณ์ปกติมาเอาใจใส่รับฟังความรู้สึก ความคิดเห็น และความเป็นไปได้ของแต่ละฝ่าย เพื่อจะได้ตกลงกัน แสดงความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน และหาทางแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถจะใช้หนังสือส่วนที่ เกี่ยวกับวิธีสร้างเสริมความสุข การสื่อสารกันในครอบครัวอย่างสร้างสรรค์ และการแก้ไขปัญหาในชีวิตครอบครัว มาเป็นแนวทางได้ หรืออาจจะปรึกษาหารือกับสมาชิกในครอบครัวและญาติมิตรในท้องถิ่น ตลอดจนผู้รู้ ผู้ใหญ่ ที่นับถือ ผู้นำทางศาสนา หรือไปรับบริการปรึกษาแนะแนวก็ได้ สิ่งสำคัญคือ ทุกฝ่ายจะต้องมีความตั้งใจมั่นคง ที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เข้าใจในเป้าหมายเดียวกันและกำหนดวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น โดยระดมทรัพยากรทั้งในครอบครัวและในชุมชน

3. ลงมือกระทำกิจกรรมและติดตามผล เพื่อเสริมสร้างความสุขในครอบครัวและหรือแก้ไข ปัญหาอย่างจริงจังและจริงใจ สมาชิกครอบครัวจะต้องลงมือลงแรง ใช้เวลาร่วมกันทำกิจกรรมโดยยอมรับในความแตกต่างทางความคิด ประสบการณ์ มีความรักและปรารถนาดี นับถือซึ่งกันและกัน โดยไม่ยึดติดกับความเห็น แต่ประโยชน์สุขและหน้าตาของตนเอง ค่านิยมเก่าเกี่ยวกับบทบาทตามเพศ ทำความเข้าใจกับข่าวสารข้อมูล และรู้ทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในปัจจุบัน เน้นการสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์ คิด พูด และกระทำโดยมีคุณธรรมเอื้ออาทรต่อกัน ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวอยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ด้วยตนเอง แต่หากเหลือบ่ากว่าแรงอาจต้องขอความร่วมมือช่วยเหลือจากญาติ เพื่อนบ้าน และบริการที่มีอยู่ในชุมชน เมื่อร่วมกันทำกิจกรรมไประยะหนึ่งแล้วควรประเมินสภาวะการณ์ใหม่เข้าสู่วงจรแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพต่อไป ดังนั้น ในชุมชนจึงจำเป็นต้องมีระบบที่ทำให้กลุ่มบุคคลที่มาจากรอบครัวที่เข้มแข็งสามารถเอื้อเฟื้อหรือช่วยเหลือครอบครัวที่ด้อยโอกาส หรือเผชิญกับปัญหา กลุ่มที่พออยู่ได้จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ และก้าวหน้ายิ่งขึ้น

โครงการพัฒนาคอบครัว จะมีอาสาสมัครโครงการในหมู่บ้าน ภายใต้การดูแลของฝ่ายกรรมการกิจการสตรี ช่วยแนะนำพ่อแม่ให้เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี คนเก่ง แข็งแรง เด็กที่เป็นนักเรียนประถมศึกษา ได้เรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน จากวิชาเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปช.) และการดูแลพัฒนาเด็กเล็กในชุดวิชาการงานพื้นฐานอาชีพในโครงการพี่เลี้ยงน้อง (กพอ.) กลุ่มเยาวชนและกลุ่มอาชีพร่วมกันสร้างของเล่น สนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อดูแลและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในหมู่บ้านให้มีสุขภาพดี พัฒนาการสมวัย เพื่อให้มีความพร้อมก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ทางภาครัฐบาล เช่น กปต. อนามัย หมอ พยาบาล ครู พัฒนาชุมชน เกษตร ประชาสงเคราะห์ ร่วมกับภาคเอกชน เช่น พระ หรือผู้นำศาสนา และ อบต. องค์กรชุมชน กรรมการตำบลและหมู่บ้าน ตลอดจนองค์กรธุรกิจ และมูลนิธิ จะร่วมกันทำงานอย่างสอดคล้องกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน พัฒนาคอบครัว และชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และมีประสิทธิภาพ พร้อมกับประเมินติดตามผลร่วมไปกับครอบครัว เพื่อปรับปรุง การดำเนินงาน และการทำกิจกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น การติดตามผลอาจพิจารณาใช้เครื่องชี้วัด ดังนี้

การพัฒนาคอบครัวเป็นการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง

เครื่องชี้วัดด้านเด็ก ชุดที่ 1

วัยแรกเกิด - อายุ 5 ปี

รายการ	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. เด็กมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (หน้า 10, 11)		
2. เด็กได้รับการตรวจสุขภาพและได้รับวัคซีนตามที่กำหนดไว้ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (หน้า 20)		
3. เด็กกินนมแม่อย่างเดียว 4 เดือน ก่อนเพิ่มอาหารตามวัย (หน้า 9)		
4. เด็กมีความสามารถตามวัย ตามเกณฑ์พัฒนาการในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (หน้า 13-18)		
5. เด็กวัย 3-5 ปี ได้เตรียมความพร้อมในระดับก่อนประถมศึกษาตามเกณฑ์ความพร้อมของโรงเรียน (หน้า 4)		

เครื่องชี้วัดด้านเด็ก ชุดที่ 2

วัย 6 - 12 ปี

รายการ	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. เด็กมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์ในสมุดประจำตัวนักเรียน		
2. เด็กได้รับการตรวจสุขภาพและได้รับวัคซีนตามที่กำหนด		
3. เด็กได้พูด ตอบคำถามอธิบาย แสดงความคิดเห็นกับพ่อแม่ พี่น้อง คนใกล้ชิด และคนอื่นได้อย่างมีเหตุผล		
4. เด็กแบ่งเวลาเรียน ทำการบ้าน เล่น ดูโทรทัศน์ และพักผ่อน		
5. เด็กช่วยเหลืองานบ้านอย่างน้อย 1 กิจกรรมทุกวัน		

เครื่องชี้วัดด้านเด็ก ชุดที่ 3

วัย 13 - 18 ปี

รายการ	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. วัยรุ่นมีน้ำหนัก, ส่วนสูง ตามเกณฑ์มาตรฐาน		
2. วัยรุ่นละเว้นหรือป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์ จนกว่าจะรับผิดชอบต่อตนเอง และคนรักได้		
3. วัยรุ่นละเว้นการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพสารเสพติด และเล่นการพนัน		
4. วัยรุ่นฝึกทักษะในการประกอบอาชีพและใช้แรงงานอย่างเหมาะสม		
5. วัยรุ่นวางแผนในการเรียนรู้ ประกอบอาชีพ การใช้จ่ายและการมีครอบครัว		
6. วัยรุ่นรวมกลุ่มทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์		
7. วัยรุ่นรู้จักสื่อสารความคิด ใช้วิจารณ์ญาณแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับตนเอง		

เครื่องชี้วัดครอบครัว

รายการ	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. พ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีเวลาร่วมกันรับผิดชอบภารกิจในครอบครัวโดยไม่แบ่งแยกตามเพศ โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดู		
2. สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำมาพัฒนาในด้านอาชีพ และความเป็นอยู่ของครอบครัว		
3. สมาชิกในครอบครัว รักและห่วงใยเอื้ออาทร หันหน้าเข้าหากันทั้งในยามสุขและในยามทุกข์		
4. ครอบครัวมีรายได้เพียงพอและรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็น		
5. ครอบครัวมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมั่นคง และมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยถูกสุขลักษณะ		

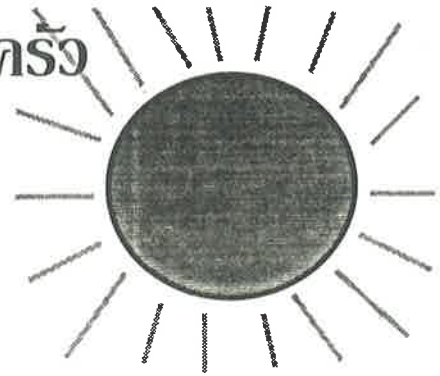
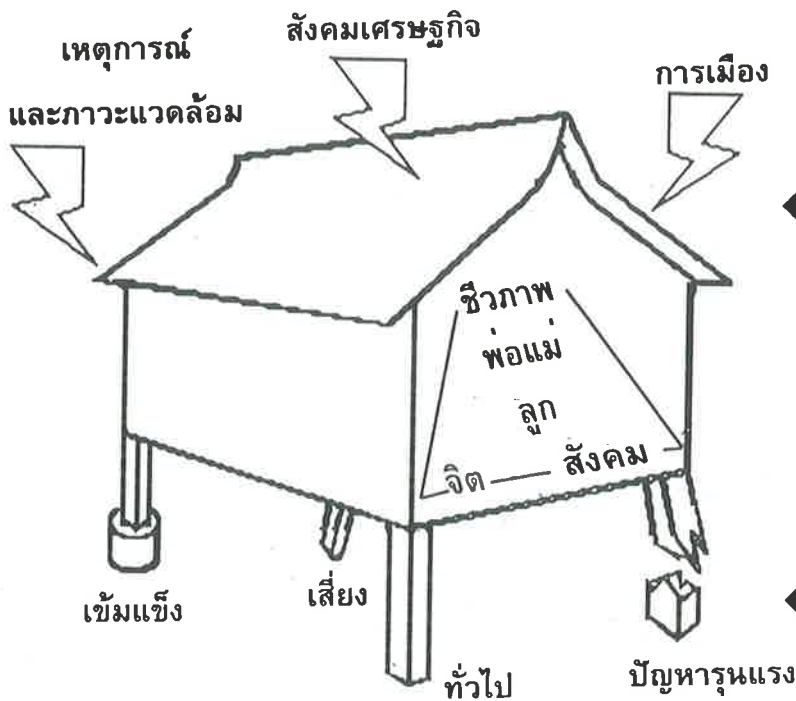
เครื่องชี้วัดด้านความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชน

รายการ	ผลการประเมิน	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน
1. ครอบครัวใช้บริการพื้นฐานด้านสุขภาพ การศึกษา อาชีพ และสาธารณูปโภคในชุมชน		
2. ครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชนด้านศาสนา ประเพณี		
3. ครอบครัวทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม		
4. ครอบครัวอยู่อย่างสงบสุขในชุมชนที่ปลอดภัย		
5. ครอบครัวในชุมชนที่อยู่ในภาวะลำบากยากแค้น เช่น มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ มีความร่ำวาน หรือทำร้ายกัน ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน วัด และองค์กรชุมชน		

เครื่องชี้วัดภาวะเสี่ยงของครอบครัว

รายการ	ผลการประเมิน	
	(ไม่มี) ผ่าน	(มี) ไม่ผ่าน
1. มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้พิการ ผู้ป่วยโรคจิต ผู้ป่วยโรคเอดส์ หรือเด็กขาดอาหาร		
2. ครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง หรือตาย มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกอายุต่ำกว่า 15 ปี ตามลำพัง		
3. มีความรุนแรง การทำร้ายร่างกาย และจิตใจกัน		
4. มีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดต่อหลักศาสนาและกฎหมาย		
5. ยาเสพติด ชัดสนมาก หรือมีหนี้สินล้นตัว		

กลยุทธ์การเพิ่มกำลังให้ครอบครัว ในระดับความเสี่ยงต่างกัน

◆ บูรณาการของบริการต่างสาขา

- สาธารณสุข
- ศึกษา
- พัฒนาชุมชน
- สังคมสงเคราะห์
- ศาสนา
- สื่อมวลชน/สื่อบุคคล

◆ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ทุกเพศ ทุกวัย

◆ เกื้อกูลในเครือญาติ/เพื่อนบ้าน/สังคมอย่างเป็นและไม่เป็นทางการ

◆ การมีส่วนร่วมอย่างมีศักดิ์ศรีและมุ่งการพึ่งพาตนเอง

◆ กลยุทธ์เชิงรุกและระดมทรัพยากร

ที่มา : พญ.นิศยา คุชภัทติ และคณะ

ครอบครัวในระดับความเสี่ยงต่างกัน จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือในรูปแบบที่แตกต่างกัน

- **ครอบครัวเข็มแข็ง** ควรจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นแบบอย่างและเอื้อเพื่อต่อส่วนรวมเช่นเป็นอาสาสมัคร
- **ครอบครัวทั่วไป** ควรจะมีโอกาสพัฒนาให้เข็มแข็งยิ่งขึ้น โดยปรับกิจกรรมวิธีการสื่อสารและการใช้เวลาอย่างมีคุณภาพด้วยกัน
- **ครอบครัวเสี่ยง** ควรได้เตรียมตัวหาทางแก้ไขสถานการณ์ให้หลุดพ้นจากภาวะเสี่ยง โดยปรึกษาหารือญาติมิตร หรือบริการสวัสดิการในชุมชนเพื่อช่วยประคับประคอง ผ่านช่วงเสี่ยงไปแล้วจึงเสริมสร้างกำลังเพิ่มขึ้น
- **ครอบครัวที่ประสบปัญหารุนแรง** ควรได้รับความช่วยเหลืออย่างทันเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นการเกื้อกูลอย่างไม่เป็นทางการ เป็นทางการ หรือการสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ แต่ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวอย่างมีศักดิ์ศรีในการฟื้นฟูสภาพ แก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมุ่งการพึ่งพาตนเองในที่สุด

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาที่อาสาสมัครอาจพบได้

ที่	สภาพปัญหา	บทบาทของอาสาฯ	บทบาทขององค์กรชุมชน	บทบาทของเจ้าหน้าที่
1.	ชาวบ้านไม่เชื่อถืออาสาสมัคร	1. ปรับปรุงตนเองในส่วนที่ยังไม่พร้อม เช่น ศึกษาหาความรู้การทำให้เป็น 2. ปรัชญาหรือ	1. ให้กำลังใจและร่วมทำ 2. ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการยอมรับ	1. เสริมความรู้วิธีการทำงานให้อาสาสมัคร 2. ติดตามนิเทศก์ให้กำลังใจ
2.	อาสาสมัครไม่มั่นใจในวิธีการที่จะเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	1. เตรียมตัวด้วยการศึกษาหาความรู้และสื่อ 2. เชื่อมบ้านเพื่อพูดคุยกับผู้ปกครอง พ่อ/แม่ โดยใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	1. ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบถึงบทบาทของอาสาสมัคร 2. ขอให้ชาวบ้านช่วยให้ความร่วมมือ	1. ฝึกทักษะการสื่อสารให้กับอาสาสมัคร 2. ฝึกการใช้สื่อ...ให้กับอาสาสมัคร 3. ให้โอกาสทดลองซักซ้อมจนคล่องและมั่นใจ
3.	หนังสือภาพและอุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็กไม่เพียงพอ	1. แนะนำชาวบ้านให้รู้จักใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาจัดทำเครื่องเล่นให้ลูก 2. ปรัชญาหรือกรรมการฝ่ายกิจการสตรีในคณะกรรมการหมู่บ้าน, กม, คปต, อบต, เพื่อให้มีความรู้แก่ชาวบ้าน 3. รวบรวมผู้สนใจนัดหมายให้เข้ารับความรู้และช่วยกันจัดทำเครื่องเล่นสำหรับเด็ก	1. ประสานงานกับคณะทำงานระดับ/ตำบล เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจ 2. ติดต่อประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้มาแนะนำการทำของเล่นสำหรับเด็ก 3. ประสานภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุน 4. สำรวจดูความต้องการและระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาระยะยาว	1. ประสานงานกับวิทยากรในท้องถิ่น จัดกลุ่ม-สนใจ ให้ความรู้เรื่องความสำคัญของการเล่นและการจัดทำของเล่นสำหรับเด็ก 2. ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น 3. ประสานภาคเอกชน เพื่อให้การสนับสนุน 4. ประสานงานกับโรงเรียน สถาบันการศึกษา และ กชน. ให้นักเรียน เยาวชนมีส่วนร่วมผลิตจากวัสดุเหลือใช้และวัสดุธรรมชาติ

ข้อมูลการให้บริการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สำนักงานพัฒนาชุมชน

- ประสานคณะทำงานโครงการพัฒนาครอบครัว จัดทำแผนส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมโครงการพัฒนาครอบครัวในทุกระดับ
- ประสานงานการคัดเลือกอาสาสมัครโครงการพัฒนาครอบครัวเพื่อรับการอบรมและติดตามผล
- พัฒนา ปรับปรุงกิจกรรมพัฒนาเด็กโดยหน่วยงานพัฒนาเด็กเคลื่อนที่และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมการพัฒนาสตรีเด็กและเยาวชนและกิจกรรมการพัฒนาอาชีพ
- จัดตั้ง พัฒนาศูนย์ข้อมูลตำบล
- ระดมทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งภาครัฐ เอกชนธุรกิจ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเด็กและครอบครัว

2. สำนักงานสาธารณสุข

- ให้บริการอนามัยแม่และเด็ก ดูแลหญิงตั้งครรภ์การคลอด ดูแลหลังคลอด ตรวจสอบสุขภาพเด็ก 0-18 ปี เยี่ยมบ้านและออกหน่วยเคลื่อนที่ ให้การดูแลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- ส่งเสริมให้พ่อแม่ใช้สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็กในการดูแลลูก และส่งเสริมพัฒนาการของลูกในทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง
- เฝ้าระวังและส่งเสริมการเจริญเติบโตของเด็กเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ
- เฝ้าระวังสุขภาพและอวัยวะเกี่ยวกับการเรียนในนักเรียน เช่น การวัดสายตา การตรวจการได้ยิน
- ส่งเสริมการออกกำลังกายของสมาชิกทุกคนในครอบครัว
- ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง นักเรียน และเยาวชนเกี่ยวกับโภชนาการ อนามัย สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมสุขภาพ การใช้ยาอย่างถูกต้อง การป้องกันโรค และอุบัติเหตุ ชีวิตวัยรุ่นและการมีครอบครัวเมื่อถึงวัยอันสมควร

3. สำนักงานประชาสัมพันธ์

- ให้บริการช่วยเหลือเด็กที่ประสบปัญหาครอบครัวเด็กกำพร้า อนาคตา เด็กพิการ เด็กที่มีปัญหาขาดสารอาหาร โดยผ่านศูนย์สงเคราะห์ราษฎร
- เป็นแกนกลางในการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการนำบริการด้านสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์ ไปให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

4. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

- ให้การศึกษาอบรมเฉพาะกลุ่ม โดยการจัดกลุ่มสนใจ หรือกลุ่มสนทนาเยาวชน กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง
- เผยแพร่ความรู้โดยผ่านสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เช่น แผ่นภาพ วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์
- เพื่อเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งโดยการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมและบริการที่หลากหลายให้กับชุมชน
- พัฒนาหลักสูตรและชุดการเรียนรู้เรื่องครอบครัวศึกษา

5. สำนักงานการประถมศึกษา

- จัดตั้งชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ในโรงเรียนประถมศึกษา
- จัดกิจกรรมการเรียนการสอนงานบ้าน เรื่องงานเลี้ยงเด็กในกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (โครงการพี่เลี้ยงน้อง)
- พัฒนาศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาระดับจังหวัด และสร้างเครือข่ายศูนย์พัฒนาการศึกษาในระดับอำเภอ เพื่อให้บริการแก่หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

6. สำนักงานเกษตร

- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เป็นองค์กรร่วมในการดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัว
- ส่งเสริมความรู้เรื่องการประกอบอาชีพ
- ส่งเสริมการแปรรูปและการถนอมอาหาร และการประกอบอาหารสำหรับเด็ก เพื่อการเติบโตและการแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการ
- ส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว และสิ่งแวดล้อม

7. สำนักงานประชาสัมพันธ์

- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดจัดทำรายการแทรกในรายการที่มีผู้นิยมมากที่สุด
- ประชาสัมพันธ์ ทำข่าว สัมภาษณ์ ส่งข่าวจากท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลาง
- อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ ช่วยเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

8. องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา ผู้รู้ และผู้นำในชุมชน

- เป็นแหล่งวิทยากรและแหล่งสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเด็กและครอบครัวในท้องถิ่น ทั้งด้านความรู้ การร่วมแรงทำงาน การให้กำลังใจ ทุนดำเนินการและวัสดุ

9. ภาคธุรกิจและกลุ่มอาชีพ

-เป็นแหล่งสนับสนุนกิจกรรม และทุนการดำเนินการ ตลอดจนความรู้ด้านบริหารจัดการ

10. หน่วยงานสนับสนุนโครงการพัฒนาครอบครัวในระดับชาติ

นอกจากหน่วยงานของทางราชการที่มีบทบาทเข้าไปสนับสนุนงานพัฒนาครอบครัว โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานลงไปปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ แล้วยังมีหน่วยงานที่ทำงานประสานกันให้การสนับสนุนในระดับส่วนกลาง ในด้านนโยบาย วิชาการ และงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการพัฒนาเด็กและครอบครัว หน่วยงานในระดับชาติ ที่สนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัวในทุกระดับมีประสิทธิภาพ ได้แก่

- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นแกนหลักในการประสานงานวิชาการ สนับสนุนการฝึกอบรม พัฒนาคณาจารย์ พัฒนาสื่อ วิจัยเพื่อพัฒนา และประเมินผล
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช) เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลติดตาม ประเมินผล
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช) ประสานแผนและนโยบาย
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส) และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช) สนับสนุนการจัดทำหนังสือและกิจกรรมครอบครัวดีมีสุขโดยชุมชนของทุกจังหวัด

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังมีองค์กรภาคเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเด็กและครอบครัวมากยิ่งขึ้น เป็นการผนึกกำลังกัน พัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ

- องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) สนับสนุนการจัดทำโครงการนำร่องและการวิจัยติดตามประเมินผล การประชุมทางวิชาการและฝึกอบรมบุคลากร การทำต้นฉบับสื่อตลอดการประสานงานบริหารจัดการ
- มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซีซีเอฟ แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนับสนุนการดำเนินการพัฒนาเด็กในชุมชน การฝึกอบรมบุคลากร และการร่วมจัดทำสื่อ
- มูลนิธิเซฟเดอะซิลเดรน (SCF-US) ร่วมดำเนินโครงการพัฒนาเด็กโดยครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์ และสนับสนุนฝึกอบรมบุคลากร
- สภาองค์กรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (สอद्य) ประสานงานองค์กรพัฒนาในภาคเอกชน

รายนามคณะที่ปรึกษา

1. ดร.สายสุรี จุติกุล	ที่ปรึกษา สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
2. อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
3. อธิบดีกรมอนามัย	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
4. รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน (นายเพชร วงศ์ไผ่)	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
5. รองอธิบดีกรมอนามัย (นายแพทย์ณรงค์ อายากุล)	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
6. ศ.พญ.ชนิกา ตู้จินดา	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล
7. ผู้อำนวยการกองพัฒนาเด็ก	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

รายนามผู้เข้าร่วมเชิงปฏิบัติการวางแผนการดำเนินการและติดตามประเมินผล โครงการพัฒนาครอบครัว ระหว่างวันที่ 16-21 เมษายน 2539 (ร่วมปรับปรุงร่างต้นฉบับ)

กรมการพัฒนาชุมชน

1. นางสีชมภู บุตรสินธุ์
2. น.ส.กมลวัลย์ อุดะเดช
3. นายมณี ศักษมาตย์
4. นางนวพร คำพิลา
5. นายวัฒนา ชวพงศ์
6. นายชาติชาย มีเกิดมูล
7. น.ส.ชุติอร ขอบชื่น
8. น.ส.มาลี แก้วประสิทธิ์
9. น.ส.กามาริยะห์ ยีหวันเหม
10. นายสฤษดิ์ อ่อนศรีทอง
11. นางสมหมาย อ่อนละมูล
12. นายสมชาย อนันตศิริรัตน์
13. นางขนิษฐา กมลวัฒน์
14. นายอภิวัฒน์ สำราญหันต์
15. นางวนิดา ม่วงศิลป์ชัย

- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 1
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 7 ศพช.เขต 2
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 7 ศพช.เขต 3
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 4
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 5
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6 ศพช.เขต 6
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 7
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 8
- นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5 ศพช.เขต 9
- สำนักงานพัฒนาชุมชน จ.ปัตตานี
- กองพัฒนาเด็ก นักวิชาการพัฒนาชุมชน 5
- กองพัฒนาเด็ก นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6
- กองพัฒนาเด็ก นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6
- กองฝึกอบรม นักวิชาการพัฒนาชุมชน 6
- กองฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 6

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

16. นางศิริลักษณ์ สืบวงศ์แพทย์
17. นางวันดี เอ็มโอช
18. น.ส.พรพิมล จันทนะโสศักดิ์
19. นางบังอร เหลืองนิมิตรมาศ
20. น.ส.ผกากรอง เสียงสนั่น

- กองอนามัยครอบครัว
- กองอนามัยโรงเรียน
- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 4 จ.ราชบุรี
- กองอนามัยครอบครัว
- หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ สสจ.สุรินทร์

กรมประชาสัมพันธ์

21. นางศิริพร ถาวโรฤทธิ

กองวิชาการ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน

22. นายนิมู มะกาแจ

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จ.ยะลา

- 23. นายนิรันดร์ ยงไสว
- 24. น.ส.กฤษณา บำรุงกุล
- 25. น.ส.สำเนียง เพชรจอม
- 26. นางชุลีพร ผาคินินนาท
- 27. น.ส.วิศนี สีลตระกูล

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคเหนือ
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จ.ขอนแก่น
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ภาคกลาง
กองส่งเสริมปฏิบัติการ
กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

- 28. น.ส.พัฒนาพร สุทธิยานุช
- 29. นางจรรยา เรืองมาลัย
- 30. นางทัตยา ยาชมภู
- 31. น.ส.ผ่องพรรณ เอกอาวุธ

โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์
สพจ.นครสวรรค์
สพจ.สระบุรี
กองวิชาการ

กรมสามัญศึกษา

- 32. นายประยูร อองกุลนะ

หน่วยศึกษานิเทศ

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)

- 33. ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

มูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน ซี.ซี.เอฟ ในประเทศไทย

- 34. นายสมบัติ นันทวิจิตร

มูลนิธิเซฟเดอะคิดเดรน

- 35. น.ส.สุวรรณมา ชีวพุกภัย
- 36. นายเกรียงไกร ไชยเมืองดี

สำนักนายกรัฐมนตรี

- 37. นางสุรางค์รัตน์ จิมากุลโกมล
- 38. นางปิยะฉัตร กลิ่นสุวรรณ
- 39. นางนิตยาภรณ์ ภูมิรัตน์

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยมหิดล

- 40. แพทย์หญิงนิตยา คชภักดี
- 41. นายแพทย์ทัศนวัต สมบุญธรรม
- 42. แพทย์หญิงศิริกุล อิศรานุรักษ์
- 43. นายชัยวัฒน์ วงศ์อาษา
- 44. น.ส.ชิดกมล สังข์ทอง

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
คณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี
คณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี
คณะสาธารณสุขศาสตร์
คณะสาธารณสุขศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี

มศว.ประสานมิตร

- 45. นางรัชนี ลาขโรจน์

คณะวิทยาศาสตร์

วิทยาการพิเศษ (ระยะที่ 2)

- 1. น.ส.ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์
- 2. รศ.ดร.ทีศนา แคมมณี
- 3. ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์
- 4. ดร.สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ
- 5. รศ.ดร.นัยพินิจ คชภักดี

ประธานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน
รองคณบดี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรมการพัฒนาชุมชน
สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการ	แพทย์หญิงนิตยา คชภักดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาววิศนี สีลตระกูล	กรมการศึกษาออกโรงเรียน
	นายสมชาย อนันต์ศิริรัตน์	กรมการพัฒนาชุมชน
	นางสมหมาย อ่อนละมูล	กรมการพัฒนาชุมชน
ภาพประกอบ	นายสมปอง อาจณรงค์ นายสนุชัย อ่อนสีทอง	น.ส.สุนันทา ไตรภพ
ถ่ายภาพ	นายสุรพงษ์ สุเมธกุล	นางสาวพรพิมล จันทนะโสดี
แบบปก	นายลักษณ์ยุธ ตรีชัย	

พ่อแม่สามารถเสริมสร้างรากฐานชีวิต
เพื่อลูกรักจักเติบโตใหญ่อย่างมีคุณภาพ
ครอบครัวอบอุ่นช่วยเกื้อหนุนพัฒนาการ
ชุมชนร่วมประสานสร้างอนาคตให้สดใส

ส่งมือพัฒนา